

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

GWARION GALL

CYNILO AR GYFER Y DYFODOL

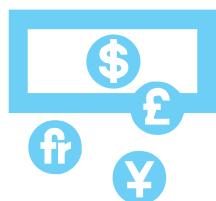
RHEOLI EICH ARIAN

LLYWODRAETH CYMRU

PECYN CYMORTH CYLLID PERSONOL.

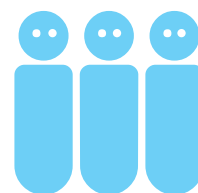
CREDYD A DYLED

CADW'N DDIOGEL GYDAG ARIAN

COSTAU BYW

Personal Finance
Education Group

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ewrop & Chymru: Buddsoddi yn eich Dyfodol
Cronfa Gyndeithasol Ewrop

Europe & Wales: Investing in your Future
European Social Fund

CYFLWYNIAD

BETH YW'R PECYN CYMORTH CYLLID PERSONOL?

Mae'r Pecyn Cymorth hwn yn hel **gweithgareddau dysgu** at ei gilydd a all helpu'r holl **bobl ifanc 11-19 mlwydd oed** i gael rheolaeth well dros eu **cyllid personol**. Mae'n berthnasol i unrhyw un sy'n gweithio gyda'r bobl ifanc mewn lleoliadau ffurfiol ac anffurfiol, yn cynnwys athrawon, darlithwyr, gweithwyr ieuenctid a staff Unedau Cyfeirio Disgyblion.

Nid cynllun ffurfiol o wersi yw'r Pecyn Cymorth ond fframwaith tra hyblyg o weithgareddau anffurfiol, byr y gallwch eu haddasu i helpu'r holl bobl ifanc, ac sy'n briodol i'w hoedran, cam bywyd ac anghenion, boed fel dysgwyr ac yn eu bywydau ariannol.

Mae'r Pecyn Cymorth yn strwythuro dysgu ar draws chwe thestun. Gallwch archwilio pob testun yn ei dro; defnyddio testun neu weithgaredd ar ei ben ei hun; dewis gweithgareddau i greu eich gwersi neu eich cynllun gwaith eich hun; ac estyn dysgu myfyrwyr trwy ddefnyddio'r awgrymiadau ar gyfer gweithgareddau estyn a'r adnoddau addysgu a argymhellir.

Pam mae Llywodraeth Cymru wedi cynhyrchu'r Pecyn Cymorth?

"MAE ANGEN GALLU ARIANNOL TRWY GYDOL EIN HOES WRTH I NI DDATBLYGU NID YN UNIG YMWBYYDDIAETH A DEALLTWRIAETH O FATERION ARIANNOL. OND HEFYD Y SGILIAU. Y GALLU I FARNU'N FEIRNIADOL A'R PENDERFYNIAID SYDD EU HANGEN I'W RHEOLI."

Grŵp Addysg Ariannol Bersonol (pfeg)

Ariennir yr adnodd hwn yn rhannol gan Gronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF), ac mae'n rhan o gyfres o brosiectau strategol gan Lywodraeth Cymru a gynlluniwyd i roi'r sgiliau i bobl ifanc a fydd yn eu helpu i barhau i ymgysylltu neu i ailymgysylltu â chyflogaeth addysg a hyfforddiant.

Cafodd ei ddatblygu ar ôl i Lywodraeth Cymru fabwysiadu Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (UNCRC) fel sail i'w holl brosesau gwneud polisiau ar gyfer plant a phobl ifanc (2004).

O ganlyniad i hyn, rhoddwyd adolygiad o'r polisiau cyfredol yn ei le. Un o'r meysydd a glustnodwyd ar gyfer datblygiad pellach oedd cyllidebu pobl ifanc. Amlygwyd y ffaith bod angen datblygiad pellach o ran cynnwys pobl ifanc mewn penderfyniadau cyllideb a'u helpu i ennill sgiliau ariannol. Mae'r pecyn cymorth hwn yn ffurfio rhan allweddol yn y newid hwn.

Mae'r testun cyllidebu pobl ifanc hefyd yn cyfrannu at, ac yn annog datblygiad dinasyddiaeth weithredol ymhlith pobl ifanc. Bydd y pecyn cymorth yn cyfrannu at ddatblygu'r sgiliau a'r wybodaeth sydd eu hangen ar bobl ifanc er mwyn gwneud penderfyniadau tymor hir mwy deallus ynghylch eu materion ariannol. Bydd hyn yn eu cynorthwyo i ddatblygu sgiliau ynghylch rheoli eu harian yn fwy effeithiol yn y dyfodol a gall gyfrannu at dorri'r cylchred tlodi. →

PA DESTUNAU MAE'R PECYN CYMORTH YN EU CWMPASU?

Mae'r Pecyn Cymorth yn llawn dop gydag 20 sesiwn weithgareddau wedi'u trefnu yn chwe maes pwnc. Ceir hefyd gweithgaredd rhagarweiniol sy'n helpu i ddangos beth mae'r bobl ifanc yn gwybod a deall yn barod a sut maent yn teimlo ynghylch arian.

Adran	Enw'r gweithgaredd	Cynnwys y gweithgaredd
Cyflwyniad	<ul style="list-style-type: none"> Sut rydw i'n teimlo ynghylch arian? 	<ul style="list-style-type: none"> Archwilio gwybodaeth, profiadau a phryderon
1 Gwario'n gall 	<ul style="list-style-type: none"> Beth ddylwn i brynu? Sut alla i dalu am bethau? Agor cyfrif Y lle gorau Beth ddylwn i ei wneud gyda...? 	<ul style="list-style-type: none"> Anghenion, chwenychiadau a phenderfyniadau prynu Ffuriau ar arian a'u manteision / hanfanteision Sut i agor y cyfrif cyfredol iawn Cael hyd i'r gwerth gorau a'r risg isaf Beth i'w wneud gydag arian annisgwyl
2 Cynilo ar gyfer y dyfodol 	<ul style="list-style-type: none"> Wedi gwneud yn erbyn heb wneud Ei dalu i mewn Eisiau elwa ar log? 	<ul style="list-style-type: none"> Buddion cynilo Agor a defnyddio cyfrif cynilo Sut mae llog yn helpu arian i dyfu
3 Rheoli eich arian 	<ul style="list-style-type: none"> I mewn ac allan Adio'r cyfan Cael eich talu 	<ul style="list-style-type: none"> Sut mae arian yn mynd i mewn i fywydau ac yn gadael Gwneud a mantoli cyllideb Deall slipiau cyflog a didyniadau
4 Credyd a dyled 	<ul style="list-style-type: none"> Beth yw credyd a dyled? Dweud 'ie' neu 'na' i ddyled Yr hen deimlad diffygiol hwnnw 	<ul style="list-style-type: none"> Termau allweddol, manteision ac anffanteision credyd Gwneud penderfyniadau deallus ynghylch dyled Cael help pan fod dyled yn ormod
5 Cadw'n ddiogel gydag arian 	<ul style="list-style-type: none"> Beth fyddwn i'n ei wneud? Cadw'n ddiogel 	<ul style="list-style-type: none"> Osgoi risg ariannol Siopa ar-lein diogel
6 Costau byw 	<ul style="list-style-type: none"> Diogelu beth sy'n bwysig Cynilo ar gyfer ymddeol Rhedeg cartref Y fargen orau 	<ul style="list-style-type: none"> Dewis yswiriant Archwilio pensiynau Costau ac elfennau annisgwyl wrth rannu cartref Defnyddio gwefannau cymharu

Mae'r tabl ar dudalen 9 yn dangos sut mae pob gweithgaredd yn cysylltu â Chwricwlwm Cenedlaethol Cymru.

EWCH ATI I DDECHRAU MEWN PEDWAR CAM

- 1** **Sut i gyflenwi'r gweithgareddau – canllaw cyffredinol**
 Darllenwch 'Sut i gyflenwi'r gweithgareddau – canllaw cyffredinol' (sy'n dilyn nesaf).
- 2** Dewiswch y testunau neu'r gweithgareddau unigol sydd fwyaf perthnasol i anghenion y bobl ifanc a'r amser sydd ar gael i chi. Mae gan bob un ei ganllaw gyda deilliannau dysgu ar gyfer pobl ifanc 11-14, 14-16 a 16-19 oed.
- 3** Dewiswch y deilliannau dysgu cywir ar gyfer pob gweithgaredd ar sail eu hanghenion a'u gallu.
- 4** Addaswch eich cyflenwi i siwtio'ch nodau a'r amser sydd ar gael i chi, gan ddefnyddio'r syniadau yn y canllaw cyffredinol i'ch helpu, a chreu eich cynllun gwaith eich hun.

Cofiwch ddefnyddio'r Cyflwyniad yn gyntaf: mae'n torri'r iâ, yn creu ffyrdd defnyddiol o rannu syniadau a gwybodaeth ynghylch arian, a gall eich helpu i gynllunio sut fyddwch yn cyflenwi pob testun neu weithgaredd er mwyn rhoi'r ystyriaeth orau i anghenion dysgu'r bobl ifanc.

SUT I GYFLENWI'R GWEITHGAREDDAU - CANLLAW CYFFREDINOL

Cynlluniwyd pob gweithgaredd i fod yn hyblyg, fel y gall pob un ddiwallu eich anghenion. Ceir deilliannau dysgu ar gyfer pobl ifanc 11-14, 14-16 a 16-19 oed a gallwch gwtogi neu estyn pob gweithgaredd i gwmpasu cyfnodau amser o 30 munud i dros awr. Gallwch ddefnyddio pob gweithgaredd ar ei ben ei hun neu gyfuno gweithgareddau i greu eich cynllun gwaith eich hun.

Ble rydw i'n cychwyn?

Ym mhob testun ceir cydbwysedd o ran gweithgareddau sy'n cynnwys:

- Defnyddio delweddau ysgogi i helpu dysgwyr gweledol
- Trafodaeth a chwarae rhan i helpu dysgwyr clybodol
- Gweithgaredd ymarferol neu ymchwil i gynnwys dysgwyr cinesthetig.

Gallwch ddefnyddio'r Pecyn Cymorth fel ag y mae, ond gellir hefyd ei addasu'n hawdd er mwyn cydweddu ag anghenion penodol y bobl ifanc, gan ennyn eu diddordeb mewn cynnwys perthnasol drwy'r holl destun. Mae pob awgrym am weithgaredd yn fan cychwyn i chi ei addasu a'i bersonoli: ➡

- A oes gennych gydweithwyr y mae angen neu y dymunwch eu cynnwys yn eich cynllunio? (Yn arbennig o berthnasol os cefnogir rhai neu bob un o'ch pobl ifanc gan asiantaethau niferus.)
- Sut gallwch gynnwys yr holl ddysgwyr drwy ddarparu ar gyfer unrhyw anghenion penodol? (Gallai hyn hefyd eich helpu i gynllunio sut fyddwch yn cynnwys y gweithgareddau o fewn neu ochr yn ochr â'ch cwricwlwm/rhaglen ehangach.)
- Pa destunau a gweithgareddau sydd fwyaf perthnasol ar unwaith, gan roi ystyriaeth i natur eich grŵp a chefnidiroedd y bobl ifanc? Wrth gwrs, gallech ddymuno cyflwyno pob un o'r chwe thestun.
- Sut gallwch addasu pob gweithgaredd i gydweddu ag oedran, cam bywyd, anghenion a galluoedd y grŵp?

Cynhwyswch ddysgwyr yn eich cynllunio – defnyddiwch y gweithgaredd rhagarweiniol i nodi beth maen nhw'n gwybod ac yn deall yn barod, eu hofnau a'u hamheuron, a beth maen nhw'n clustnodi fel blaenoriaethau ar gyfer dysgu. Defnyddiwch y wybodaeth hon i addasu eich syniadau ar gyfer pob gweithgaredd ymhellach a chynlluniwch brofiadau dysgu sy'n gosod heriau priodol, sy'n ymatebol i anghenion a chefnidiroedd pobl ifanc, ac a all oresgyn unrhyw rwystrau posibl i ddysgu ac i ddatblygu eu gallu ariannol.

Sut alla i ddefnyddio'r gweithgareddau gyda grwpiau o wahanol oedran a gallu?

Mae angen i alluoedd ariannol pobl ifanc ddangos cynnydd wrth iddynt dyfu'n hŷn, wrth i gyfleoedd newydd ymagor ar eu cyfer o ran ennill, cynilo, gwario a chael at gredyd. Ar yr un pryd, gallai fod gan bobl ifanc sydd ar yr un cam yn eu datblygiad, anghenion a galluoedd tra gwahanol.

Mae'r Pecyn Cymorth yn ategu'r matrices hwn o anghenion trwy ddarparu deilliannau dysgu ar dair lefel a defnyddio fframwaith cyflenwi craidd ar gyfer pob gweithgaredd, fel y bo'n briodol. Mae hyn yn caniatáu i'r un testun fod yn berthnasol i bobl ifanc ar wahanol gamau bywyd drwy ddefnyddio gwahanol awgrymiadau am senarios a chynnwys.

Mae'r deilliannau dysgu ar gyfer pob gweithgaredd yn gronnu ac fe'u trefnir fel hyn:

Dylai pob dysgwr...	Y deilliannau dysgu craidd ar gyfer myfyrwyr iau (e.e. 11-14) neu lai galluog.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	Deilliannau dysgu ychwanegol ar gyfer myfyrwyr oedran canol (e.e. 14-16) neu â gallu cyfartalog.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	Deilliannau dysgu ychwanegol ar gyfer y myfyrwyr hŷn (e.e. 16-19) neu fwyaf galluog.

Rhoddir y deilliannau dysgu ar ddechrau pob testun, wedi'u trefnu yn ôl gweithgaredd.

Dewiswch ddeilliannau dysgu llai heriol ar gyfer myfyrwyr iau neu rai hŷn llai galluog sy'n blaenoriaethu ennill sgiliau rheoli arian tymor byr; dewiswch ddeilliannau mwy heriol ar gyfer myfyrwyr hŷn neu ddysgwyr ifanc mwy galluog a all feddwl ymlaen llaw am ba sgiliau rheoli arian fydd eu hangen arnynt yn ystod cam diweddarach yn eu bywyd.

Awgrymiadau yn unig yw'r deilliannau dysgu hyn: cofiwch y dylech eu diwygio neu ychwanegu atynt wrth i chi addasu pob gweithgaredd fel y bo'n gweddu i'ch grŵp, gan bersonoleiddio'ch cyflenwi, y cyd-destunau a ddefnyddiwch a'r cynnwys a archwiliwch.

Sut rydw i'n cyflenwi sesiwn?

Cynhwysir y wybodaeth ganlynol gyda phob gweithgaredd i'ch helpu i gyflenwi sesiwn wych gyda'r bobl ifanc:

- Deilliannau dysgu (ar ddechrau'r testun) – ar ôl y rhain cewch syniadau hefyd ar gyfer gwneud y testun yn berthnasol i bob grŵp oedran gan ddefnyddio senarios sy'n adlewyrchu eu hoedran, eu hannibyniaeth a'r 'camau nesaf' yn eu bywyd.
- Paratoi – beth i'w wneud cyn i chi gychwyn.
- Cyflenwi – trefnir ar ffurf tair lefel gronnu: gyda'r holl bobl ifanc; gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog; a gyda'r rhai hynaf neu fwyaf galluog. Mae'r rhain hefyd yn cyfateb i'r tair lefel oedran, 11-14, 14-16 a 16-19.
- Estyn – syniadau ar gyfer gweithgareddau dilynol neu ychwanegol.

Bydd y wybodaeth hon yn dangos sut mae pob gweithgaredd yn datblygu, beth fydd y bobl ifanc yn ei wneud a beth fyddant yn dysgu.

Meddyliwch am faint o amser sydd gennych i archwilio'r gweithgaredd a pha ddysgu sydd bwysicaf.

Gan feddwl am oedran a gallu'r grŵp, nodwch pa gamau rydych am eu cynnwys a pha rai y dymunwch eu gadael allan. Efallai y gallwch hepgor neu symud yn gyflym drwy rai camau blaenorol, fel y gallwch neilltuo amser ar gyfer gweithgareddau sy'n addas i bobl ifanc hŷn neu

fwy galluog, neu efallai byddwch eisiau canolbwyntio ar y camau cynnar i helpu pobl ifanc iau neu lai galluog i feistrolir elfennau sylfaenol.

Cofiwch gynnwys amser i ganiatáu i bobl ifanc fyfrio ar eu dysgu (gweler isod).

Gellid strwythuro sesiwn 30 munud fel hyn:

5 mun	Cam cyntaf	Dewiswch ac addaswch un neu ddau syniad o'r Cyflwyniad i asesu gwybodaeth a hyder y bobl ifanc mewn perthynas â'ch testun dewisol.
5 mun	Cyflwyniad grŵp cyfan	Rhannwch eich amcanion a defnyddiwch y cam(au) cychwynnol a'r daflen adnoddau berthnasol i osod yr olygfa.
10 mun	Prif weithgaredd	Mae'r bobl ifanc yn gweithio mewn grwpiau bach neu barau i gyflawni gweithgaredd dewisol o'r canllaw cyflenwi testun, gan ddefnyddio un neu fwy o'r camau dilynol a'r daflen/taflenni adnoddau perthnasol.
5 mun	Sesiwn Gloi	Rhannwch ac adolygwch syniadau'r bobl ifanc a helpwch nhw i'w cymhwyso i un neu ddwy sefyllfa newydd, gan ddefnyddio'r cam terfynol.
5 mun	Myfrio	Adolygwch beth mae'r bobl ifanc wedi'i gyflawni a nodwch beth allent ddymuno dysgu nesaf.

Gellid strwythuro sesiwn 60 munud neu hirach fel hyn:

5 mun	Cam cyntaf	Dewiswch ac addaswch un neu ddau syniad o'r Cyflwyniad i asesu gwybodaeth a hyder y bobl ifanc mewn perthynas â'ch testun dewisol.
5 mun	Cyflwyniad grŵp cyfan	Rhannwch eich amcanion a defnyddiwch y camau cychwynnol a'r daflen adnoddau berthnasol i osod yr olygfa.
10 mun neu fwy	Y gweithgaredd cyntaf	Mae'r bobl ifanc yn gweithio mewn grwpiau bach neu barau i gyflawni gweithgaredd dewisol o'r canllaw cyflenwi testun, gan ddefnyddio un neu fwy o'r camau dilynol a'r daflen/taflenni adnoddau perthnasol.
20 mun neu fwy, wedi'u rhannu rhwng gweithgareddau	Gweithgaredd datblygu	Mae'r bobl ifanc yn gweithio mewn grwpiau bach neu barau ar un neu fwy o'r gweithgareddau dilynol, a allai fod ar gyfer yr holl ddysgwyr neu a all gynnwys gweithgareddau ar gyfer myfyrwyr hŷn a mwy galluog, gan ddefnyddio un neu fwy o'r camau dilynol a'r daflen/taflenni adnoddau perthnasol.

10 mun	Sesiwn Gloi	Rhannwch ac adolygwch syniadau'r bobl ifanc a helpwch nhw i'w cymhwyso i un neu ddwy sefyllfa newydd, gan ddefnyddio'r cam terfynol.
5 mun	Myfrio	Adolygwch beth mae'r bobl ifanc wedi'i gyflawni a nodwch beth allent ddymuno dysgu nesaf.

Gall cyfres o sesiynau neu gynllun gwaith gwmpasu detholiad o weithgareddau a thestunau, neu gallai ganiatáu i chi symud yn eich blaen drwy'r tair lefel o ddeilliannau dysgu gydag un grŵp. Er enghraifft, gellid strwythuro cyfres o sesiynau i archwilio'r tair lefel yn 'Sut alla i dalu am bethau?' fel hyn:

Cyflwyniad	Defnyddiwch y gweithgaredd Cyflwyniad yn llawn i asesu gwybodaeth a hyder y bobl ifanc mewn perthynas â'ch testun dewisol.
Cam 1	Dilynwch gamau 1 – 6 i gyflwyno'r deilliannau dysgu ar gyfer yr holl bobl ifanc ac archwilio rhai o gryfderau a chyfyngiadau'r gwahanol ffurfiau ar dalu.
Cam 2	Adolygwch y dysgu o sesiwn 1. Dilynwch gamau 2 – 4 ar gyfer y bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, er mwyn adeiladu ar ddealltwriaeth y bobl ifanc o fuddion cyfrif banc.
Cam 3	Adolygwch y dysgu o sesiynau 1 a 2. Dilynwch gamau 1 – 3 ar gyfer y bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog ac archwiliwch sut i ddefnyddio a gwahaniaethu rhwng debydau uniongyrchol ac archebion sefydlog. Helpwch y bobl ifanc i fyfrio ar eu dysgu.
Cam 4 (dewisol)	Defnyddiwch un neu fwy o'r syniadau estyn fel prosiect dysgu annibynnol, er enghraifft gall y bobl ifanc ymchwilio i asiantaethau cyfeirio credyd gan ddefnyddio'r Rhynggrwyd ac adrodd nŵl ar beth maent wedi'i ddysgu ynghylch sgorio credyd. →

Beth os ydw i eisiau archwilio testun yn fwy manwl?

Mae pob gweithgaredd yn cynnwys rhestr fer o weithgareddau estyn, ac mae cyflwyniad y testun yn cynnwys awgrymiadau am adnoddau ychwanegol ar-lein ac argraffedig y gallwch eu defnyddio.

Dewiswch weithgareddau estyn fel ffordd ychwanegol o wneud dysgu'n berthnasol. Cyn i chi gyflwyno testun, edrychwch nôl ar beth ddywedodd y gweithgaredd rhagarweiniol wrthoch chi am anghenion pobl ifanc – y meysydd a nodon nhw dros eu hunain fel rhai pwysig a pherthnasol – ac unrhyw fylchau nodedig. Defnyddiwch y rhain i feddwl am sut gallwch addasu ac estyn pob gweithgaredd.

Meddyliwch am p'un ai eich bod eisiau i weithgareddau estyn wella sgiliau cyffredinol y bobl ifanc mewn testun, ble gallai un o'r adnoddau awgrymedig fod y dewis gorau, neu p'un ai eich bod eisiau helpu'r bobl ifanc i ddefnyddio sgil cyffredinol mewn cyd-destunau sy'n berthnasol i'w hanghenion nhw. Er enghraifft, efallai bydd rhai pobl ifanc eisiau dysgu mwy am ddefnyddio maes penodol o wybodaeth (fel prynu ar-lein) mewn cyd-destun penodol (fel prynu tocyn trên). Yma, efallai mai eich syniadau personol chi – neu eu rhai nhw – fyddai'n fwyaf priodol.

Sut gall y bobl ifanc fyfyrir ar eu cynnydd dysgu?

Mae pob testun yn cynnwys taflen fyfyrir syml ar gyfer pob gweithgaredd. Cewch y rhain y tu ôl i'r taflenni adnoddau ar gyfer y testun.

Mae'r taflenni myfyrir'n rhestru'r deilliannau dysgu ar gyfer y gweithgaredd mewn iaith syml ac maen nhw'n caniatáu i'r bobl ifanc gofnodi p'un ai maen nhw wedi cyflawni pob deilliant neu a oes angen gweithio ymhellach arno. Gall y bobl ifanc nodi syniadau am wella yn y dyfodol.

Neu fel arall, gallwch ddefnyddio pob taflen i ategu myfyrir anffurfiol fel grŵp, er enghraifft gan ddefnyddio codi dwylo i asesu hyder y bobl ifanc ynghylch pob deilliant dysgu.

Cofiwch ddweud wrth y bobl ifanc am fyfyrir ar y deilliannau dysgu a ddewisoch yn unig, gan ddefnyddio'r tablau deilliannau dysgu ar ddechrau pob testun.

SUT MAE'R PECYN CYMORTH YN CYSYLLTU Â CHWRICWLWM CENEDLAETHOL CYMRU A MANYLEBAU ERAILL?

Ers Medi 2008, mae addysg ariannol wedi cael ei chyflwyno yn y fframwaith Mathemateg ac yn y cwricwlwm Addysg Personol a Chymdeithasol. Mae'r gweithgareddau yn y Pecyn Cymorth yn ategu'r elfennau canlynol: Gweler y tabl gyferbyn.

Addysg Ariannol Sgiliau Hanfodol Cymru

Gall y gweithgareddau yn y Pecyn Cymorth gyfrannu at waith pobl ifanc tuag at yr unedau cyd-destunol addysg ariannol o fewn y gyfres o gymwysterau Sgiliau Hanfodol Cymru (SHC). Os ydych yn addysgu unrhyw rai o'r unedau hyn, sicrhewch eich bod yn cyflenwi unrhyw weithgareddau Pecyn Cymorth mewn ffordd sy'n briodol i lefel yr uned ac a all gyflawni neu gyfrannu at y meini prawf asesu a nodir ar gyfer yr uned.

Gwobr Cyflawniad Ieuenctid

Gall y gweithgareddau yn y Pecyn Cymorth hwyluso cydnabyddiaeth ffurfiol ac achrediad drwy'r Wobr Cyflawniad Ieuenctid (GCI). Ar gyfer ymarferwyr sy'n dymuno achredu cyfranogiad pobl ifanc, mae gweithgareddau'r Pecyn Cymorth yn darparu'r strwythur angenrheidiol ar gyfer cyflawni heriau sy'n gysylltiedig â'r GCI ar y Lefel Efydd. Gallai hefyd gael ei gysylltu â'r Lefelau Arian, Aur a Phlatinwm ar gyfer y bobl ifanc hynny sy'n cyllunio, trefnu ac yn arwain sesiynau.

www.youthcymru.org.uk/YAA_Home.html

Agored Cymru

Gall y gweithgareddau yn y Pecyn Cymorth ddarparu gweithgareddau sy'n cyfateb yn agos i'r unedau penodol sy'n rhan o'r Cymhwyster NOCN Camu-i-FYNY. Drwy hynny gall y gweithgareddau hwyluso tystio cyflawniad sy'n briodol i feini prawf asesu gofynnol penodol.

Cymwysterau NOCN Camu-i-FYNY

Lefel Mynediad 3: Cyflwyniad i Gyllidebu Personol a Rheoli Arian M5005505

Lefel 1: Gyllidebu Personol a Rheoli Arian H5005386

Er mwyn achredu gan ddefnyddio'r unedau hyn dylech fod yn gyfarwydd â gofynion Agored Cymru ar gyfer defnyddio'r unedau hyn:

- Mae'n rhaid i sefydliadau dysgu fod yn Ganolfan Gydabyddedig neu gael trefniadau partneriaeth gydag un o'r rhain, ac wedi cael eu cymeradwyo ar gyfer defnyddio unedau o fewn sectorau pwnc.
- Mae'n rhaid i'r Canolfannau Cydnabyddedig hysbysu Tîm Datblygu Busnes Agored Cymru eu bod yn bwriadu cyflwyno'r Cymwysterau Camu-i-FYNY.
- Mae'n rhaid i Agored Cymru ddarparu sesiwn gyfarwyddo Cymwysterau Camu-i-FYNY; ni cheir cyflwyno'r cymhwyster os nad yw hyn wedi digwydd.
- Mae'n rhaid i sefydliadau dysgu gofrestru gyda'r Gwasanaeth Cofnodion Dysgu fel Corff Cofrestru Dysgwyr a chael Rhifau Unigryw Dysgwyr (RhUD) ar gyfer eu dysgwyr.

MAES TESTUN	Cyflwyniad	1 Gwario'n gall				2 Cynilo ar gyfer y dyfodol			3 Rheoli eich arian			4 Credyd a dyled			5 Cadw'n ddiogel gydag arian		6 Costau byw				
	Sut rydw i'n teimlo ynghylch arian?	Beth ddylwn i brynu?	Sut allu i dalu am bethau?	Agor cyfrif	Y lle gorau	Beth ddylwn i ei wneud gyda...?	Wedi gwneud yn erbyn Heb wneud	Ei dalu i mewn	Eisiau elwa ar log?	I mewn ac allan	Adio'r cyfan	Cael eich talu	Beth yw credyd a dyled?	Dweud 'ie' neu 'na' i ddyled	Yr hen deimlad diffygiol hwnnw	Beth fyddwn i'n ei wneud?	Cadw'n ddiogel	Diogelu beth sy'n bwysig	Cynilo ar gyfer ymdeol	Rhedeg cartref	Y fargen orau
ADDYSG PERSONOL A CHYMDEITHASOL																					
11–14																					
Canlyniadau economaidd a moesegol gwneud penderfyniadau ariannol personol fel defnyddiwr.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Dysgu sut i reoli cyllid personol yn fedrus a chydhabod bod cynilo'n rhoi annibyniaeth ariannol.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
14–16																					
Eu hawliau fel defnyddwyr a'u cyfrifoldebau yn nhermau rheoli cyllideb.	X	X	X		X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Pwysigrwydd cynllunio ar gyfer eu dyfodol ariannol a sut i gael cyngor ariannol.	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	
16–19																					
Eu hannibyniaeth gynyddol yn nhermau rheoli cyllid personol a chael at gredyd.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
MATHEMATEG																					
11–14																					
Deall a defnyddio'r ffordd gonfensiynol o gofnodi arian.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Cyfrifo gydag arian a datrys problemau sy'n gysylltiedig â chyllidebu, cynilo a gwario, a chyfraddau cyfnewid arian.					X	X				X	X	X		X				X	X	X	X
14–16																					
Deall a defnyddio'r ffordd gonfensiynol o gofnodi arian.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Cyfrifo gydag arian a datrys problemau sy'n gysylltiedig â chyllidebu, cynilo a gwario, yn cynnwys cyfraddau cyfnewid arian, elw a cholled, disgownt, hurbwrcasu, y bargeinion gorau, biliau cartref ac adlog.					X	X				X	X	X		X					X	X	X

CYFLWYNIAD

SUT RYDW I'N TEIMLO YNGHYLCH ARIAN?

Yn y gweithgaredd cychwynnol hyblyg hwn, gall pobl ifanc wneud unrhyw rai o'r canlynol: gwirio eu dealltwriaeth o eiriau ynghylch arian a sut mae hwn yn mynd i mewn ac allan o'u bywydau; meddwl am ba mor hyderus maen nhw wrth ddefnyddio arian; a llunio rhestr o bethau yr hoffon nhw eu dysgu neu eu rhoi ar arfer, i'w helpu i reoli eu harian yn well.

GWEITHGAREDD RHAGARWEINIOL

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Dylech ddefnyddio'r gweithgaredd hwn yn gyntaf.

Bydd yr awgrymiadau isod yn eich helpu i nodi:

- beth mae'r bobl ifanc yn gwybod ac yn deall yn barod
- eu hofnau a'u hamheuron
- beth maen nhw'n clustnodi fel blaenoriaethau ar gyfer dysgu.

Mae'r syniadau isod yn gweithio orau pan all pobl ifanc fod yn onest wrth gydnabod a rhannu beth maen nhw'n ei ddeall a heb fod yn deall ynghylch cyllid personol.

- Ystyriwch unrhyw rwystrau i rannu a thrafodaeth o fewn eich grŵp a sut gallech oresgyn y rhain.
- Dewiswch o blith y syniadau mwyaf priodol isod ac addaswch nhw.
- Gan gadw unrhyw rwystrau i ddysgu mewn golwg, ystyriwch sut rydych eisiau i bobl ifanc rannu eu syniadau, a sut fyddwch yn rhannu eich casgliadau gyda'r grŵp ar ddiwedd y sesiwn.

DEILLIANNAU DYSGU

Dylai pob dysgwr...	fedru nodi beth maen nhw'n gwybod a heb fod yn gwybod ynghylch cyllid personol
	rhannu eu lefel gyffredinol o hyder ynghylch rheoli arian
	rhannu profiadau diweddar o ddefnyddio a rheoli arian.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	bennu nodau ar gyfer dysgu sy'n gysylltiedig â'u hanghenion rheoli arian yn y dyfodol agos neu dymor byr, fel cyllidebu a chynilo.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	bennu nodau ar gyfer dysgu sy'n gysylltiedig â'u hanghenion rheoli arian tymor hir, fel cynilo ar gyfer mynd i'r brifysgol, ymddeol a pherchentyaeth.

Gallwch hefyd ddefnyddio'r sesiwn ragarweiniol hon i sefydlu rheolau grŵp syml ynghylch sut mae'r bobl ifanc yn rhannu gwybodaeth a syniadau ac yn ymateb i'w gilydd gyda pharch.

SUT I GYFLENWIR GWEITHGAREDDAU

Gall y sesiwn hon fod cyd hired neu gyn fyrred ag y dymunwch. Defnyddiwch unrhyw gyfuniad o'r syniadau canlynol. Esboniwch fod y gweithgareddau hyn wedi'u paratoi er mwyn cynnwys y grŵp mewn cynllunio beth fyddant yn ei archwilio mewn sesiynau diweddarach, felly mae eu gonestrwydd yn bwysig er mwyn gwneud eu dysgu yn y dyfodol yn berthnasol ac yn ddefnyddiol iddyn nhw.

Cwis geirfa ariannol

Beth yw'r balans ym 'manc geiriau ariannol' person ifanc?

1. Ychwanegwch neu dilëwch eiriau ar y templed **Taflen adnoddau 1: Geiriau arian** fel y bo'n briodol ar gyfer eich grŵp a'r testunau y bwriedwch eu cwmpasu.
2. Darllenwch bob gair yn uchel:
 - Beth mae hwn yn ei olygu?
 - Ble rydych wedi gweld y gair hwn?
3. Defnyddiwch godi dwylo ar gyfer pob un.
4. Neu gall y bobl ifanc lenwi templed trwy dicio un blwch ar gyfer pob gair, defnyddio copïau unigol neu trwy basio un templed o gwmpas y grŵp.
5. Adiwh a rhannwch y cyfansymiau ar gyfer faint o bobl ifanc sydd yn deall neu heb fod yn deall pob gair a nodwch destunau i'w harchwilio.
6. Os yw'n briodol, trafodwch yn fyr rai neu bob un o'r geiriau er mwyn archwilio dealltwriaeth y bobl ifanc ymhellach a sicrhau bod y grŵp wedi bod yn realistig yn eu hunanasesiad. Addaswch eich cyfansymiau i roi darlun mwy realistig.

Rhannu profiad

Defnyddiwch y gweithgaredd hwn i gael mewnwelediad i sut mae arian yn mynd i mewn i fywydau pobl ifanc ac yn eu gadael ar hyn o bryd, ac i helpu pobl ifanc i weld bod pobl eraill yn y grŵp efallai'n rhannu eu teimladau ynghylch materion ariannol.

1. Esboniwch eich bod eisiau i'r bobl ifanc rannu un enghraifft o sut mae arian wedi dod i mewn neu wedi mynd allan o'u bywydau yn ystod yr wythnos neu fis diwethaf:
 - Sut rydych wedi ei ennill neu ei dderbyn?
 - Sut rydych wedi ei wario?
2. Gallai hyn fod yn rhywbeth rheolaidd, fel cyflog neu ailgyflenwi ffôn symudol, neu rywbeth unigryw, fel rhodd neu bryniant arbennig.
3. Mae'r bobl ifanc yn rhannu eu syniadau gyda phartner ac yna gyda'r grŵp ehangach trwy ysgrifennu pob trafodyn ar nodyn Post-it neu gerdyn. Neu gallai pobl ifanc mwy hyderus rannu'n uniongyrchol gyda'r grŵp, er enghraifft gan eistedd mewn cylch. →

4. Cofnodwch y syniadau ar fwrdd gwyn neu siart troi ac ychwanegwch atynt drwy drafodaeth, er mwyn creu darlun o sut mae arian yn mynd i mewn ac allan o fywydau pobl ifanc yn gyffredinol.
5. Os yw'n briodol, adeiladwch ar hyn trwy gael y bobl ifanc i rannu sut maen nhw'n teimlo am y trafodion hyn:
 - Oedden nhw'n hapus, hyderus, rhwystredig ac ati?
6. Unwaith eto, gall y bobl ifanc rannu ar lafar neu ar nodiadau Post-it/cardiau, a gallech gofnodi teimladau'r bobl ifanc ar fwrdd gwyn neu siart troi a myfyrio ar bob gair fel grŵp:
 - Pwy arall sy'n rhannu'r teimladau hyn? Yn aml, neu o bryd i'w gilydd? Pam?
 - Pa sgiliau neu wybodaeth allai helpu i droi eich teimladau negyddol ynghylch arian yn deimladau mwy cadarnhaol?

Agweddau a hyder

Mae'r gweithgaredd hwn yn cynnig ffordd amgen o rannu teimladau pobl ifanc ynghylch cyllid personol. Gallwch ddosbarthu templed sengl; rhoi copïau unigol i'r bobl ifanc, neu dynnu llun fersiwn mawr ar fwrdd neu siart troi, fel y gall y bobl ifanc ddod ymlaen a rhoi cylch/marc. Addaswch y map cysyniadau enghreifftiol ar y templed fel y bo'n cydweddu â'ch grŵp, ynghyd â newid y pynciau ar gyfer y llinellau hyder i adlewyrchu beth rydych yn gwybod yn barod am y bobl ifanc, neu ba destunau rydych yn bwriadu eu cwmpasu.

1. Gan ddefnyddio'r templed **Taflen adnoddau 2: Sut rydw i'n teimlo ynghylch arian?**, yn gyntaf mae'r bobl ifanc yn cylchu'r teimladau sy'n adlewyrchu'n fwyaf cywir sut maen nhw'n teimlo ynghylch arian y rhan fwyaf o'r amser.
2. Yna, gan ddefnyddio **Taflen adnoddau 3: Pa mor hyderus ydw i ynghylch...?**, mae'r bobl ifanc yn tynnu croes ar y llinellau hyder i ddangos pa mor hyderus maen nhw'n teimlo ynghylch materion ariannol cyffredin: ymhellach tua'r chwith os nad ydynt yn hyderus, ymhellach tua'r dde os ydynt yn hyderus iawn.
3. Rhannwch y canlyniadau gyda'r grŵp i greu dealltwriaeth a rennir o'u teimladau ynghylch – a'u hyder tuag at gyllid personol.

Rhannu pryder

Defnyddiwch y gweithgaredd hwn i wella'ch dealltwriaeth o brif bryderon pobl ifanc ynghylch cyllid personol.

Yn achos grwpiau iau neu lai galluog, gallai hyn ganolbwyntio ar faterion rheoli arian a chyllidebu o ddydd i ddydd, tra bydd y bobl ifanc mwy galluog neu hŷn efallai'n dymuno canolbwyntio ar benderfyniadau ariannol sy'n gysylltiedig â chamau bywyd diweddarach, yn cynnwys astudiaeth bellach, perchentyaeth neu ymddeol.

1. Rhowch ddau gerdyn neu nodyn Post-it i bob person ifanc.
 - Mae pob person ifanc yn ysgrifennu'r ddau brif bryder sydd ganddynt ynghylch rheoli arian – am beth rydych chi'n poeni fwyaf?
2. Glynwch y cardiau ar fwrdd neu wal. Gallech drefnu'r cardiau dan benawdau syml, fel 'defnyddio arian', 'cyllidebu', 'gwario', 'cynilo', 'bod yn ddiogel gydag arian' a 'cynllunio ar gyfer y dyfodol'.
3. Gallai rhai grwpiau fod yn fodlon rhannu eu syniadau ar lafar, neu ysgrifennu eu pryderon yn uniongyrchol ar fwrdd/siart troi.
4. Rhannwch y syniadau gyda'r grŵp, gan dynnu sylw at y ffaith pan fod gan fwy nag un person ifanc bryder a rennir. Efallai bydd angen i chi nodi pryderon sydd y tu allan i gwmpas y testunau hyn, fel cael gwaith.

Gweithgaredd terfynol – llunio rhestr ddysgu

Defnyddiwch hwn i ddiolch i'r bobl ifanc am eu gonestrwydd a'u cyfraniadau a defnyddiwch ddiwedd eich sesiwn i nodi a rhannu rhai o'r pethau pwysicaf rydych wedi eu dysgu.

1. Defnyddiwch rai o'r syniadau am frawddegau isod i rannu eich syniadau:

"Rydym wedi dysgu:

 - bod arian yn dod i mewn i'n bywydau drwy...
 - mae'n gadael ein bywydau pan fyddwn yn...
 - mae ein teimladau ynghylch arian yn cynnwys...
 - rydym yn teimlo'n fwy hyderus ynghylch...
 - rydym yn teimlo'n llai hyderus ynghylch...
 - mae ein pryderon ynghylch rheoli ein harian yn cynnwys...
 - er mwyn ein helpu i reoli ein harian yn well, byddem yn hoffi dysgu mwy am..."
2. Esboniwch eu bod wedi helpu i sicrhau y bydd y sesiynau yn y dyfodol yn rhoi'r wybodaeth, y ddealltwriaeth, y sgiliau a'r hyder iddyn nhw a fydd yn helpu i newid unrhyw deimladau negyddol neu ddi-fudd ynghylch arian am deimladau mwy cadarnhaol a defnyddiol.

SUT MAE ERAILL WEDI ELWA OHERWYDD ADDYSG ARIANNOL BERSONOL?

Bydd yr astudiaethau achos hyn yn eich helpu i adeiladu ar y cynnydd a wnaed a'r gwersi a ddysgwyd gan grwpiau eraill yng Nghymru ac yn y DU.

LLAMAU (AMGYLCHEDD DYSGU ANFFURFIOL)

Mae Llamau'n sefydliad sy'n cefnogi pobl ifanc ôl 16 sy'n gadael gofal neu sy'n ddigartref. Mae'r gefnogaeth a gynigir yn canolbwyntio ar gael cartref am y tro cyntaf a gwella cyfleoedd addysg a chyflogadwyedd er mwyn datblygu annibyniaeth y bobl ifanc. Mae gan Llamau bum safle ar draws Cymru a defnyddiwyd y pecyn cymorth Cyllid Personol gyda dysgwyr ar bob safle i ddatblygu eu sgiliau byw'n annibynnol.

Rhannu profiad

- Darparu sgiliau ariannol a dealltwriaeth o gyllidebu. (Mae hwn yn faes allweddol ar gyfer amgylchiadau'r rhan fwyaf o'r bobl ifanc yn Llamau.)
- Hyrwyddo annibyniaeth drwy egluro camdybiaethau ariannol mewn perthynas â byw'n annibynnol.
- Datblygu ymdeimlad o gyfrifoldeb o ran arian a chyllid.

Y Broses

- Rhodddwyd hyfforddiant ar y Pecyn Cymorth i dîm o diwtoriaid ar y safle.
- Asesodd y tiwtoriaid anghenion unigol y bobl ifanc maent yn gweithio gyda nhw er mwyn clustnodi'r rhai y byddai cyllidebu ar gyfer annibyniaeth yn fwyaf perthnasol iddynt.
- Oherwydd y lefelau isel o lythrennedd ymhlith llawer o'r bobl ifanc, dewisodd y tiwtoriaid yn ofalus o blith y gweithgareddau o'r Pecyn Cymorth ac, mewn rhai achosion, fe wahaniaethwyd gweithgareddau penodol.
- Cawsant eu cyflwyno i'r bobl ifanc dros gyfnod o bedair wythnos gan diwtoriaid. Gwnaed hyn fesul unigolyn, ynghyd â thrwy waith grŵp.

Deilliannau ac Effaith

- Ysgogodd y gweithgareddau a gyflwynwyd amrywiaeth eang o drafodaethau canolbwyntiedig.
- Trwy drafodaeth, llwyddodd y tiwtoriaid i fynd i'r afael â'r camdybiaethau oedd gan y bobl ifanc mewn perthynas â byw'n annibynnol.
- Gwelodd y tiwtoriaid gyfleoedd i ddatblygu sgiliau gwahanol eraill yn ystod y gweithgareddau, fel cyfathrebu, gweithio mewn tîm a magu hyder.
- Ar sail y syniadau cychwynnol a ddarperir yn y Pecyn Cymorth, roedd y tiwtoriaid yn gallu ymhelaethu ar y meysydd pwnc penodol oedd fwyaf perthnasol i anghenion y dysgwyr unigol.

Pwyntiau dysgu allweddol

- Bydd anghenion pobl ifanc yn amrywio'n sylweddol yn dibynnu ar eu hamgylchiadau. Dylid dewis gweithgareddau o'r Pecyn Cymorth ar sail yr angen ac, os oes rhaid, dylent gael eu gwahaniaethu'n briodol.
- Yn aml bydd y gweithgaredd mae'r bobl ifanc yn cymryd rhan ynddo yn arwain at drafodaeth bellach. Mae hwn yn gyfle dysgu allweddol a dylid cynnwys amser yn ystod unrhyw gyflwyniad i gwmpasu hyn.

- Tra bod y gweithgareddau'n rhoi gwybodaeth a sgiliau ariannol, mae'r bobl ifanc yn ymgymryd â sgiliau meddal sylfaenol hefyd drwy gyfranogi. Mae cyllid personol yn gyfrwng da am hyn gan nad oes gwir a gau yn aml, ond yn hytrach, dim ond gwneud penderfyniadau a ffurfio barnau ar sail gwahanol amgylchiadau neu ddewisiadau.

YSGOL UWCHRADD PEN Y DRE

Mae Pen Y Dre yn ysgol gymysg 11-18 ym Merthyr Tudful. Cynhwysodd yr ysgol weithgareddau o'r pecyn cymorth cyllid personol mewn cwrs BTEC Astudiaethau Busnes Blwyddyn 10. Cyflwynwyd hyn yn yr uned cwrs ar 'Reoli Cyllid Personol'. Cafodd ei gyflenwi yn ystod gwersi arferol dros gyfnod o chwe wythnos.

Nodau

- Sefydlu cysylltiadau rhwng cyllid busnes a chyllid personol.
- Cynyddu gwybodaeth ariannol, sgiliau a hyder dysgwyr.

Y Broses

- Mynychodd yr athrawon sesiwn hyfforddi gychwynnol ar ddefnyddio'r pecyn cymorth cyllid personol.
- Ceisiwyd cysylltu gweithgareddau dewisol o'r pecyn cymorth â'r cymhwyster BTEC Astudiaethau Busnes Blwyddyn 10.
- Cynhwyswyd y gweithgareddau yn y cwrs BTEC drwy'r uned 'Reoli Cyllid Personol'.
- Roedd angen gwneud rhai addasiadau i'r gweithgareddau er mwyn iddynt gydweddu'n briodol â'r fanyleb cwrs.
- Cyflwynwyd y gweithgareddau dros gyfnod o chwe wythnos trwy wersi Astudiaethau Busnes wedi'u hamserlenni.

Deilliannau ac Effaith

- Wrth gyflenwi'r gweithgareddau, amlygwyd y lefel o gamddealltwriaeth a chamdybiaeth gan y dysgwyr, yn benodol o ran cynhyrchion ariannol cyffredin fel cardiau credyd.
- Roedd llawer o'r gweithgareddau'n ffafriol i waith grŵp, a helpodd hyn i ddatblygu sgiliau cyfathrebu ynghyd â'r sgil ariannol a dargedwyd.
- Cafodd y bobl ifanc eu hysgogi gan y gweithgareddau oherwydd eu perthnasedd i'w bywydau nhw yn y dyfodol.

Pwyntiau dysgu allweddol

- Weithiau nid yw'r gweithgareddau yn y pecyn cymorth cyllid personol yn integreiddio'n berffaith â'r modelau cyflenwi, y cymwysterau, neu anghenion penodol y dysgwyr. Yn y cyfryw achos, gellir addasu neu wahaniaethu'r gweithgareddau yn y pecyn cymorth fel y bo'n briodol.
- Mae potensial i ddefnyddio llawer o'r gweithgareddau yn y pecyn cymorth yn is i lawr yn yr ysgol er mwyn creu sylfaen mewn cyllid personol y gellir ei gwahaniaethu ac adeiladu arni wrth i'r myfyrwyr wneud cynnydd.

TESTUN I**GWARIO'N GALL**

Yn y testun hwn, ceir **pum gweithgaredd** sy'n archwilio'r syniad o 'anghenion' yn erbyn 'chwenychiadau' a sut i wneud penderfyniadau gwell ynghylch beth i'w brynu; sut gall pobl ifanc dalu am bethau, yn cynnwys drwy gyfrif banc; sut i gael y gwerth gorau a **lleihau risgiau**; a sut i ddefnyddio rhodd neu ffawdelw'n gall.

DEILLIANNAU DYSGU

Beth ddylwn i brynu?

Dylai pob dysgwr...	esbonio'r gwahaniaeth rhwng 'angen' a 'chwenychiad'
	nodi cynnyrch priodol i ddiwallu eu hanghenion.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	nodi dylanwadau defnyddiol a di-fudd ar benderfyniadau prynu
	rhestru meini prawf ar gyfer cynnyrch a threfnu cynhyrchion er mwyn nodi'r rhai gorau
	meddwl am ddefnyddiau gwahanol ar gyfer eu harian.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	gysylltu defnyddiau gwahanol ar gyfer eu harian â nodau tymor hir (e.e. cynilo yn lle gwario).

Sut alla i dalu am bethau?

Dylai pob dysgwr...	restru'r arian papur a'r darnau arian a ddefnyddir fel arian cyfred yn y DU
	rhestru rhai o'r ffyrdd eraill o dalu am nwyddau a gwasanaethau, yn cynnwys cardiau debyd a chredyd, cardiau siop, cardiau rhagdaledig a sieciau
	nodi pa ffurfiau ar dalu sydd ar gael iddyn nhw a ble gallan nhw ddefnyddio'r ffurfiau hyn ar dalu.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	nodi pa ffurfiau ar dalu sydd angen cyfrif banc.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	ddisgrifio'r gwahaniaeth rhwng debyd uniongyrchol ac archeb sefydlog.

Agor cyfrif

Dylai pob dysgwr...	esbonio'r gwahaniaeth rhwng cyfrif cyfredol a chyfrif cynilo
	nodi gwahaniaethau allweddol rhwng y cyfrifon a gynigir gan fanc
	disgrifio pa wybodaeth ac ID sydd eu hangen i agor cyfrif banc.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio'r gwahaniaethau rhwng cyfrifon, gan nodi cyfyngiadau ar godi arian neu wario neu ar orddrafftiau.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	fedru cymharu cyfrifon banc addas er mwyn clustnodi'r fargen orau, er enghraifft cyfrifon ar gyfer pobl ifanc 11–15 mlwydd oed, pobl ifanc 16–19 mlwydd oed, ar gyfer pobl ifanc neu oedolion sy'n gweithio.

Y lle gorau

Dylai pob dysgwr...	glustnodi amrediad o lefydd ble gallant brynu eitemau cyffredin
	esbonio rhai o'r risgiau a'r buddion wrth brynu mewn gwahanol lefydd
	dewis y lle gorau i brynu amrediad o eitemau.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio sut gallent ddysgu mwy ynghylch ble i brynu.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	ddewis y lle gorau i brynu amrediad o eitemau yn unol â set o feini prawf.

Beth ddylwn i ei wneud gyda ...?

Dylai pob dysgwr...	gyfiawnhau penderfyniad neu ddewis gwario er mwyn gwneud y defnydd gorau o swm annisgwyl.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	roi enghraifft o sut gallai rhodd neu ffawdelw gyfrannu at nod neu bryniant mwy sylweddol.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	gysylltu'r cyfle a gyflwynir trwy rodd neu ffawdelw â nodau ariannol neu brynu tymor hirach.

Gwnewch y testun hwn yn berthnasol i'ch grŵp o bobl ifanc

Mae'n ddiddorol defnyddio cyfuniad o eitemau gydag amrywiaeth o brisiau. Gallai hyn gynnwys: ffôn symudol neu chwaraewr MP3, cot aeaf, papur ysgrifennu ac ysgrifbinnau, cinio parod, wats, siwt neu wisg ar gyfer cyfweliad swydd neu gwrs. Dewiswch eitemau sy'n addas ar gyfer oedran a chyfnod bywyd eich grŵp, neu sy'n berthnasol i'w 'camau nesaf' mewn dysgu neu fywyd:

11–14

Cysylltwch â chyfrifon cynilo ac â senarios a thrafodaethau ynghylch pryniannau bob dydd ac 'arbennig' pobl ifanc: mynd allan, cerddoriaeth, ffilmiau a chylchgronau, pethau ymolchi, dillad a byrbrydau; ffonau symudol, consolau gemau a gemau ac ati.

14–16

Cysylltwch â chyfrifon cyfredol ac ag annibyniaeth gynyddol pobl ifanc mewn perthynas â chymdeithasu, teithio a phrynu ac efallai â gwneud y defnydd gorau o incwm rhan-amser cyfyngedig.

16–19

Cysylltwch â senarios o fyw gartref neu fyw'n annibynnol mewn llety wedi'i rentu: prynu nwyddau cartref a thrydanol, dodrefn, bwyd ac ati, tra'u bod mewn addysg, gwaith rhan-amser neu lawn amser neu'n derbyn budd-daliadau tai neu eraill.

Estynnwch y testun hwn gydag adnoddau ychwanegol

RBS MONEYSense I YSGOLION

Mae'r modiwlau ar gyfer pobl ifanc 11–14 a 14–16 mlwydd oed yn ystyried sut mae banciau'n gweithio a sut i agor cyfrif banc i dalu am bethau. www.rbsmoneysense.co.uk/rbs/schools.asp

CUINSCHOOLS

Dysgwch am agor cyfrif gydag undeb credyd, ac am y gwasanaethau y gall undebau credyd mewn perchenogaeth leol eu cynnig. <http://www.cuinschools.org/index.php?lang=cy>

MONEY MADE CLEAR – EVERYDAY MONEY

Archwiliwch sut i dalu am bethau dan 'gwybodaeth cynnyrch'. www.moneymadeclear.org.uk/hubs/home_everyday.html

SUT I GYFLENWIR GWEITHGAREDDAU

BETH DDYLWN I BRYNU?

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn, mae'r bobl ifanc yn gweithio mewn grwpiau bach i wneud a chyfiawnhau penderfyniad prynu.

Paratoi

Clustnodwch gynhyrchion priodol y gall eich grŵp o bobl ifanc eu hymchwilio a'u trafod.

Bydd angen bwrdd neu siart troi arnoch os ydych eisau casglu syniadau'r bobl ifanc ar bob cyfnod. Os ydych am i'r bobl ifanc ymchwilio i bryniannau gan ddefnyddio'r rhyngwrwyd, bydd angen mynediad at y TGCh briodol. Gallai'r bobl ifanc hefyd ddefnyddio copiâu o lyfr 'siop gatalog' i glustnodi cynhyrchion ar wahanol bwyntiau pris.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch fod y bobl ifanc yn mynd i wneud penderfyniad i brynu rhywbeth. Bydd angen iddyn nhw esbonio'u dewis a pham mae'n ddefnydd da o'r pris prynu.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi eu dewis.
3. Cyflwynwch y syniad ein bod, wrth brynu cynnyrch, yn wynebu llawer o wahanol ddewisiadau, a llawer o bethau sy'n ceisio dylanwadu ar ein penderfyniadau i brynu.
4. Trafodwch pam mai rhai cynhyrchion yn costio mwy neu lai nag eraill, a sut gallai'r pris ddylanwadu ar ddewisiadau pobl ifanc.
 - Pryd a pham allen nhw ddewis talu mwy am gynnyrch, neu lai? →

5. Trafodwch y syniad o 'anghenion' yn erbyn 'chwenychiadau'.
 - A all y bobl ifanc roi enghreifftiau o bob un o'r ddau?
 - Beth am ble gallai cynnyrch sylfaenol fodloni 'angen', ond gallai fersiwn drud, mwy cymhleth neu o ansawdd uchel gael ei ddisgrifio'n fwy addas fel 'chwenychiad'?
6. Rhannwch y bobl ifanc yn grwpiau bach o 2-4. Pennwch eitem i bob grŵp o'r rhestr uchod, neu eitemau a ddewisoch fel rhai perthnasol i'ch grŵp o bobl ifanc.
7. Gan ddefnyddio'r rhyngrwyd a'u gwybodaeth, mae'r bobl ifanc yn trafod ac yn cytuno ar opsiwn rhad, pris canolig a drud ac yna maen nhw'n penderfynu pa un fydden nhw'n fwyaf tebygol o'i brynu.
8. Mae'r grwpiau'n rhannu eu hopsiynau, penderfyniad a'u rhesymau.
9. Casglwch syniadau am pam wnaeth y bobl ifanc ddewis, ar y cyfan, yr opsiynau a ddewison nhw.
 - Beth maen nhw'n ceisio gwneud? Gwneud y defnydd gorau o arian? Brolio? Gwario cyn lleied â phosibl?
 - Pam allai hyn fod yn wahanol yn ôl y mathau o eitem?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Trafodwch pa ffactorau allai ddylanwadu ar sut mae'r bobl ifanc yn teimlo ynghylch pris cynnyrch, ac a yw'n werth y pris.
 - Sut gallai hysbysebu, delwedd frand, clywed ar lafar, pwysau gan gyfoedion i gydymffurfio neu ddangos statws ddylanwadu arnyn nhw?
 - Ym mha ffordd mae'r dylanwadau hyn yn ddefnyddiol neu'n ddi-fudd?
2. Anogwch y bobl ifanc i gloddio'n ddyfnach yn ystod eich trafodaethau ynghylch pris ac 'anghenion' yn erbyn 'chwenychiadau'. Yn yr achos diwethaf,
 - Sut rydym yn gwahaniaethu yn hyn o beth?
 - Barn pwy sy'n gywir, a pham?
3. Heriwch y grwpiau i gynnig rhestr fer o 3-5 maen prawf ar gyfer eu cynnyrch, ac i raddio'u tri dewis yn erbyn y meini prawf hyn er mwyn gwneud eu dewis 'gorau'. Trafodwch sut gall meini prawf cynnyrch helpu i ddewis y cynnyrch sydd leiaf derbyniol iddynt ond sy'n dal i ddiwallu eu hanghenion
4. Pan fyddan nhw'n esbonio'u dewis, heriwch y bobl ifanc i esbonio pam ddewison nhw opsiwn rhad/pris canolig/drud yn nhermau sut allen nhw fod wedi defnyddio'r gwahaniaeth yn y prisiau fel arall.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Heriwch y grwpiau i ystyried sut gallen nhw fynd heb rywbeth neu 'wneud y tro' â llai os ydynt yn cynilo ar gyfer nod tymor hir, neu'n rheoli cyllideb gyfyngedig.
2. Trafodwch sut gall meini prawf cynnyrch helpu i glustnodi'r cynnyrch sydd leiaf derbyniol iddynt ond sy'n dal i ddiwallu eu hanghenion, gan eu galluogi i ddargyfeirio cyllid tuag at nodau tymor hirach.
 - Pa nodau fyddai'n ddigon pwysig i wneud iddyn nhw gyfaddawdu o ran eu pryniant?
 - Ym mha amgylchiadau fyddai'r tymor byr yn bwysicach?

Estyn

- Cymherwch y gwerth am arian mewn rhai cynhyrchion go iawn.
- Teimlwch, defnyddiwch neu profwch wahanol eitemau.
- Cynhaliwch brawf blas ar wahanol frandiau o fwyd neu fyrbrydau poblogaidd.

SUT ALLAI I DALU AM BETHAU?

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn ystyried gwahanol ffurfiau ar arian, yn cynnwys arian parod, cardiau debyd, talebau, cardiau credyd, cardiau siop, cardiau rhagdaledig (e.e. gan siopau), sieciau ac ati. Maen nhw'n clustnodi pa ffurfiau sydd ar gael iddyn nhw nawr a pha rai fydd ar gael yn y dyfodol, ac yn ystyried ym mha sefyllfaoedd byddant yn defnyddio pob dull o dalu.

Paratoi

Dewiswch y nifer o ffurfiau ar arian y byddwch yn eu hystyried, er enghraifft, treuliwch amser yn trafod gwerthoedd darnau arian ac arian papur gyda'r bobl ifanc llai galluog. Efallai byddwch yn dymuno defnyddio copïau o'r cardiau ysgogi **Taflen adnoddau 2: Ffurfiau ar arian** a **Taflen adnoddau 3: Ble galla i ei ddefnyddio?** gyda rhai o'r bobl ifanc neu bob un ohonynt. Os nad ydych yn defnyddio'r cardiau ysgogi, efallai bydd angen siart troi neu fwrdd arnoch i gasglu syniadau'r bobl ifanc.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i feddwl am y gwahanol ffurfiau ar arian y gallant eu defnyddio, a rhai o fanteision ac anffanteision y rhain.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Fesul un, dosberthwch ddelweddau ysgogi **Taflen adnoddau 2: Ffurfiau ar arian** a thrafodwch bob un yn fyr.
 - Pa ffurfiau sydd ar gael i'r bobl ifanc yn eich grŵp, a pha rai nad ydynt
 - A oes yna bethau na allant eu prynu'n hawdd oherwydd hyn?

4. Gofynnwch i'r bobl ifanc nodi'r dulliau o dalu ble mae'n rhaid iddynt fod yn 18 oed; pam allai hyn ddigwydd?
5. Esboniwch i'r grŵp eu bod yn mynd i ystyried ble gallen nhw ddefnyddio pob ffurf ar arian. Fesul un, rhannwch y delweddau ysgogi **Taflen adnoddau 3: Ble galla i ei ddefnyddio?**.
 - Pa ffurfiau ar arian gallai pob lle ei dderbyn?
6. Adolygwch pam allem ni ddefnyddio arian ar gymaint o wahanol ffurfiau: mae diogelwch, hwylustod a rhwyddineb prosesu yn rhai o'r rhain.
 - Pa ffurf allai fod orau ar gyfer gwahanol bryniannau?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Yn hytrach na thaflunio neu ddosbarthu delweddau ysgogi, gofynnwch i'r bobl ifanc greu rhestr a rennir o bob ffurf ar arian.
2. Gofynnwch i'r bobl ifanc drefnu dulliau o dalu yn rhai sydd angen cyfrif banc, a rhai ble nad oes angen un.
3. Fel grŵp, meddyliwch am fuddion agor cyfrif banc.
4. Trafodwch hefyd pam mae cyfrif banc yn cynnig man diogel i storio arian ar gyfer y dyfodol, yn hytrach na chadw arian gartref neu ar eich person.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Rhannwch y delweddau ysgogi debyd uniongyrchol ac archebion sefydlog.
2. Trafodwch y gwahaniaeth rhyngddynt (gweler **Taflen adnoddau 1: Ffeithiau, ffigurau a gwefannau**).
 - A all y bobl ifanc ganfod enghreifftiau o ble gallai person ifanc dalu am rywbeth gan ddefnyddio debyd uniongyrchol (e.e. bil ffôn symudol amrywiol bob mis) ac archeb sefydlog (tanysgrifiad sefydlog neu fil cyfleustodau)?
3. Cysylltwch y rhain nôl at y buddion o gael cyfrif banc.

Estyn

- Trafodwch ac ymchwiliwch i sgorio credyd a hanes credyd a'u heffaith ar eich gallu i gael cerdyn credyd neu siop, a'r gyfradd llog a gynigir i chi.
- Ymchwiliwch i gynigion di-log neu 'prynu nawr talu wedyn', fel y rhai a geir mewn siopau dodrefn
- Sut caiff y cynigion hyn eu ffactorio yn y prisiau mae pobl yn eu talu?
- Adolygwch rai o'r cynigion cardiau siop sy'n cynnig gostyngiad o 10% ar eich pryniant cyntaf.
- Pam y cynigir hyn?
- Ydy hi'n fargen dda mewn gwirionedd? →

AGOR CYFRIF

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn defnyddio gwybodaeth go iawn gan fanciau i gael gwybod pa gyfrifon sydd ar gael iddyn nhw a sut i agor un. Gall y bobl ifanc ddewis cymharu cynigion i ddeiliaid cyfrif newydd ac ymarfer llenwi ffurflen gais cyfrif banc.

Paratoi

Bydd angen copïau o daflenni cyfrif cyfredol o amrediad o fanciau, neu gyrchu gwybodaeth am gyfrifon cyfredol ar-lein i'w taflunio. Dewiswch ac adolygwch rai o'r cyfrifon sy'n addas ar gyfer oedran eich grŵp. Efallai bydd hefyd angen copïau dewisol o'r templed **Taflen adnoddau 4: Ffurflen gais UnrhywFanc**.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i archwilio sut i ddewis ac agor cyfrif banc addas.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Gofynnwch i'r grŵp enwi gwahanol fathau ar gyfrifon banc y gallen nhw fod wedi clywed amdanynt. (e.e. cyfredol, cynilion, cadw).
 - Beth yw'r gwahaniaeth rhwng cyfrif cyfredol a chyfrifon eraill?
4. Gan ddefnyddio taflenni neu wybodaeth wedi'i thaflunio, adolygwch rai o'r gwahanol gyfrifon banc sydd ar gael mewn un banc.
 - Pa mor hen mae'n rhaid i chi fod i agor cyfrif?
 - Beth mae'r cyfrif yn ei gynnig?
 - A oes angen caniatâd gan rieni (er enghraifft, ar gyfer cerdyn debyd yn hytrach na cherdyn arian)?

5. Fel grŵp, dewiswch y cyfrif sydd fwyaf priodol ar gyfer anghenion person ifanc.
6. Esboniwch fod angen i bobl ifanc ddarparu ID wrth agor cyfrif, fel rheol un eitem i brofi pwy ydyn nhw, ac un arall i brofi ble maen nhw'n byw (gallai hwn fod yn rhywbeth a anfonwyd at riant).
 - Beth gallen nhw ei ddefnyddio?
 - Sut gallan nhw sicrhau eu bod yn mynd â'r ID iawn pan ânt i wneud cais?
7. Adolygwch trwy ofyn i'r bobl ifanc esbonio'r camau y byddent yn eu cymryd wrth fynd ati i agor cyfrif.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc nodi beth allai'r cyfrifon beidio â chynnig (e.e. mae gorddrafft ddim ond ar gael i'r rhai sydd dros 18 oed gan ei fod yn gytundeb credyd).
2. Heriwch nhw i roi'r cyfrifon dewisol yn eu trefn, gyda'r mwyaf deniadol yn gyntaf, a chan esbonio'u penderfyniad.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Gosodwch weithgaredd annibynnol i'r bobl ifanc ble byddant yn nodi ac yn cymharu cyfrifon banc ar gyfer cam bywyd sydd ar ddod neu yn y dyfodol, fel pan fyddant yn fyfyrwr neu'n oedolyn sy'n gweithio.

Estyn

- Adolygwch y templed **Taflen adnoddau 4: Ffurflen gais UnrhywFanc**, y gall y bobl ifanc ymarfer ei chwblhau.
- Gallai'r bobl ifanc gymharu 'prif' gyfrifon gyda ffi fisol â chyfrifon sylfaenol heb ffi.
- Pa fuddion mae'r cyfrifon gyda ffi fisol yn eu cynnig?
- A yw'r buddion hyn yn werth yr arian?

Y LLE GORAU

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn ystyried amrediad o bethau gallen nhw brynu a rhai o'r opsiynau ar gyfer ble gallent eu prynu. Maen nhw'n ystyried y risgiau a'r buddion o brynu ym mhob lle ac yn dewis y lle gorau i brynu.

Paratoi

Bydd angen copïau o ddelweddau ysgogi **Taflen adnoddau 5: Eitemau** (un ddelwedd i bob grŵp), delweddau **Taflen adnoddau 6: Siopau** (set gyflawn i bob grŵp) a chardiau **Taflen adnoddau 7: Beth sy'n bwysig?** (un neu fwy i bob grŵp). Efallai bydd eisïau bwrdd neu siart troi arnoch i gipio'ch syniadau.

Ystyriwch sut gallwch wneud y defnydd gorau o wybodaeth leol i helpu'r bobl ifanc, er enghraifft siopau, marchnadoedd a siopau adrannol lleol.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i archwilio'r risgiau a'r buddion wrth brynu o wahanol fathau o siopau.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Os ydych wedi cwblhau'r gweithgaredd *Sut alla i dalu am bethau?* esboniwch yn fyr mai un o'r dylanwadau ar ble i brynu yw'r ffurfiau ar arian mae'r siop yn fodlon eu derbyn.
4. Gofynnwch iddyn nhw awgrymu gwahanol fathau o siopau neu lefydd ble gallant brynu pethau, yn lleol a thrwy'r rhyngwyd.
 - Yn gyffredinol, beth yw buddion a risgiau defnyddio'r naill neu'r llall?
5. Rhannwch eich grŵp yn grwpiau llai o 2–4 a dosberthwch un ddelwedd eitem (o **Taflen adnoddau 5: Eitemau**) i bob grŵp ynghyd â set o ddelweddau siopau (o **Taflen adnoddau 6: Siopau**).
 - Beth yw'r prif bethau a allai fod yn bwysig iddyn nhw wrth brynu'r eitem honno?
6. Mae'r grwpiau'n graddio'r siopau, o'r lle gorau i'r lle gwaethaf am yr eitem hon.
7. Dosberthwch un neu fwy o'r cardiau **Taflen adnoddau 7: Beth sy'n bwysig?** ymhlith pob grŵp.
 - Ble fydden nhw'n prynu eu cynnyrch, ar sail y maen prawf hwn?

8. Mae'r grwpiau'n rhannu eu syniadau.
9. Adolygwch y ffaith fod yna risgiau a buddion wrth brynu a'i bod yn bwysig dewis siop ar sail y meini prawf cywir yn dibynnu ar y cynnyrch a'r amgylchiad.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r grwpiau restru eitemau eraill a brynir pan fod eu maen prawf (e.e. ansawdd) o'r pwys mwyaf.
 - Pa un allai fod y lle gorau i brynu ynddo, yn seiliedig ar y maen prawf hwn, yn gyffredinol?
2. Trafodwch ffynonellau gwybodaeth a all helpu pobl ifanc i wneud dewis diogel wrth brynu.
 - Ble gallen nhw gael cymeradwyaeth bersonol?
 - Ble ceir adolygiadau ar-lein?
 - Sut gallan nhw wybod bod y rhain yn ddibynadwy?

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Wrth raddio siopau, mae'r grwpiau'n graddio pob opsiwn yn nhermau sut gallai 'sgorio' yn erbyn pob maen prawf, a allai hefyd gael gwahanol 'bwysiadau' e.e. gradd o 1 – 5 a phwysiad o 1 – 3.
2. Rhowch yr holl gardiau i'r grwpiau o **Taflen adnoddau 7: Beth sy'n bwysig?**.
 - a. Ym mha drefn fydden nhw'n graddio'r rhain ar gyfer eu heitem?

Estyn

- Adolygwch y gwahanol ddulliau o gymharu prisiau ac adolygiadau defnyddwyr ar-lein.
- Pa ffynonellau sydd fwyaf defnyddiol a dibynadwy?

BETH DDYLWN I EI WNEUD GYDA...?

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn cymharu beth allen nhw ei wneud gyda ffawdelw o £5, £10, £50 neu £100 ac yn esbonio'u dewisiadau a'u penderfyniadau.

Paratoi

Efallai yr hoffech ddewis gwahanol symiau o arian, neu gael y bobl ifanc i ganolbwyntio ar ddewis cyfyngedig, er enghraifft gwario'n lleol, gwario ar-lein, prynu eitem neu wario'r arian ar brofiad neu wasanaeth.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i drafod a rhannu syniadau am beth allen nhw ei wneud gyda rhodd neu swm arall annisgwyl o arian.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Esboniwch eich bod yn mynd i bennu swm o arian ar hap i grwpiau bach. Mae angen i bob grŵp feddwl am opsiynau ac yna'r ffordd orau o wario'r swm hwn.
4. Rhannwch y bobl ifanc yn grwpiau. Pennwch swm sengl i grŵp, neu rhowch yr amrediad llawn o symiau i bob grŵp i'w hystyried.
5. Mae'r bobl ifanc yn trafod beth fydden nhw'n gwneud a pharatoi ar gyfer cyfiawnhau eu penderfyniadau.
6. Rhannwch syniadau a thrafodwch pam ddaeth y grwpiau i'w penderfyniadau.
7. Trafodwch brynu byrbwyll a sut gallai rhodd neu ffawdelw beri i hyn ddigwydd.
 - Beth allai pobl ifanc ei wneud i osgoi prynu rhywbeth y gallent ddifaru ei brynu yn fuan?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc am ddewisiadau eraill yn lle gwario'r arian ar unwaith:
 - Pam allai aros ychydig eu helpu i wneud penderfyniad gwell?
 - Heriwch y bobl ifanc i feddwl am bryniant mwy neu un gohiriedig (er enghraifft, rhywbeth maen nhw'n cynilo ar ei gyfer, neu y bydden nhw'n ei brynu'n ddiweddarach) y gallent neilltuo'u ffawdelw ar ei gyfer.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog:

1. Heriwch nhw i ystyried sut gallai eu ffawdelw gyfrannu at nod ariannol tymor hirach, sydd efallai'n gysylltiedig â'u cynlluniau ar gyfer addysg bellach neu'r cyfnod o drawsnewid i fyw'n annibynnol.
 - a. A oes pwynt ble mae swm yn dod yn ddigon sylweddol i 'gyfrif' tuag at y nodau hyn ac felly'n werth ei gynilo yn hytrach na'i wario nawr?

Estyn

Ni ddarperir estyniadau ar gyfer y gweithgaredd hwn.

TESTUN 2**CYNILO AR GYFER
Y DYFODOL**

Yn y testun hwn, ceir **tri gweithgaredd** sy'n archwilio **pwysigrwydd** cynilo arian nawr ac ar gyfer y dyfodol, sut a ble gall pobl ifanc gynilo, a sut gall **llog** helpu i gadw a thyfu eu cynilion.

DEILLIANNAU DYSGU

Wedi gwneud yn erbyn heb wneud

Dylai pob dysgwr...	ddisgrifio rhai o'r risgiau sy'n gysylltiedig â chadw arian a'r buddion o'i gadw mewn cyfrif banc
	disgrifio rhai o'r buddion tymor hir a byr o gynilo.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio rhai o fanteision ac anfanteision cynilo
	esbonio buddion cynllunio ar gyfer y dyfodol.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	gysylltu cynilion ag anghenion ar wahanol gamau bywyd
	cysylltu cynilion â nodau mewn cynllun ffurfiol.

Ei dalu i mewn

Dylai pob dysgwr...	nodi prif nodweddion cyfrif cynilo
	esbonio'r camau angenrheidiol ar gyfer agor cyfrif cynilo a thalu arian i mewn.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio rhai o'r gwahaniaethau rhwng cyfrifon cynilo a buddsoddi
	dewis cyfrif cynilo priodol i'w agor.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	ddewis cyfrif cynilo priodol i'w agor er mwyn cael sicrwydd tymor hir neu fwy o elw gyda risg uwch.

Eisiau elwa ar log?

Dylai pob dysgwr...	nodi y gall ennill llog helpu cynilion i dyfu.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	restru rhai o'r ffactorau sy'n effeithio ar y gyfradd llog a enillir ganddynt ar eu cynilion.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	esbonio sut gall log helpu cynilion i ddal i fyny â chwyddiant
	ymchwilio i gyfraddau llog a defnyddio cyfrifiannell log.

Gwnewch y testun hwn yn berthnasol i'ch grŵp o bobl ifanc

11–14

Addaswch y senarios i adlewyrchu oedran eich grŵp, eu haeddfedrwydd a'u cam bywyd. Ystyriwch y cyfraniad a wneir gan anrhegion teulu i gynilion a'r eitemau y gallai pobl ifanc fod eisiau eu prynu: ffôn newydd, consol gemau llaw neu drydan, camera, eitem 'statws' o ddillad ac ati. Efallai bydd rhai pobl ifanc yn rhagweld pethau fel eu car neu sgwter cyntaf, neu'n cynilo i dalu am hobi neu ddiddordeb penodol.

14–16

Addaswch y senarios i adlewyrchu oedran eich grŵp, eu haeddfedrwydd a'u cam bywyd. Ystyriwch y cyfraniad a wneir gan incwm o swydd ran-amser i gynilion. Meddyliwch am ddefnyddiau mwy annibynnol ar gyfer cynilion: taith neu wyliau, car neu sgwter cyntaf, neu ddillad ar gyfer cyfweiliadau a swydd gyntaf. Gallai rhai pobl ifanc ragweld astudiaeth bellach a byw'n annibynnol.

16–19

Addaswch y senarios i adlewyrchu oedran eich grŵp, eu haeddfedrwydd a'u cam bywyd, yn cynnwys incymau o gyflogaeth neu fudd-daliadau a'r effaith pan fod yn rhaid ariannu byw'n annibynnol, yn cynnwys cynilo ar gyfer eitemau cartref mawr neu waith atgyweirio a gwelliannau.

Estynnwch y testun hwn gydag adnoddau ychwanegol

2070 LAUNCH YOUR LIFE

Archwiliwch bwysigrwydd cynllunio ariannol tymor hir www.2070launchyourlife.org/

YOUR MONEY AND YOUR LIFE

Mae Modiwl 5 yn delio â chynilion. www.debtcred.org/materials.html

Efallai byddwch hefyd eisiau estyn drwy ddefnyddio Testun 6 yn yr adnodd hwn: Costau byw.

SUT I GYFLENWIR GWEITHGAREDDAU

WEDI GWNEUD YN ERBYN HEB WNEUD

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn trafod neu'n chwarae rhan tri phâr o bobl sy'n cynnig gwahanol bersbectifau ar fuddion cynilo. Maen nhw'n cysylltu cynilo â chynllunio ar gyfer digwyddiadau bywyd yn y dyfodol ac yn archwilio'r cydbwysedd rhwng buddion tymor hir a byr.

Paratoi

Bydd angen copïau o'r tri phâr o gardiau ysgogi **Taflen adnoddau 1: Wedi gwneud yn erbyn heb wneud**, wedi'u trimio neu'u plygu ar draws i gynnwys y lefel o wybodaeth y dymunwch ei defnyddio.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwrch eu bod yn mynd i archwilio cynilion, sut i gynilo a pham gall cynilion fod yn bwysig.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Gofynnwch i'r bobl ifanc a oes unrhyw un yn cynilo ar gyfer unrhyw beth.
 - Beth yw hwn?
 - Sut maen nhw'n cynilo?
 - Faint o amser allai hyn gymryd?
4. Cyflwynwch y tri phâr o bobl o'r cardiau ysgogi **Taflen adnoddau 1: Wedi gwneud yn erbyn heb wneud**, naill ai drwy roi parau i grwpiau bach, neu drwy ofyn i chwe pherson ifanc rannu'r wybodaeth ar y cardiau drwy eu darllen yn uchel neu actio'r cymeriad.
5. Trafodwch bob pâr o bobl yn eu tro.
 - Sut mae cynilo wedi helpu'r person a wnaeth yr ymdrech?
 - Beth wnaeth y person oedd heb gynilo ei fwynhau?
 - Beth wnaeth y 'cynilwr' ei aberthu? →

6. Trafodwch y ffaith fod dewis cynilo'n golygu aberthu rhai o ddefnyddiau'r arian hwnnw yn y tymor byr, gan wybod y byddwch yn cael budd o'r cynilion yn y dyfodol.
 - Beth mae'r bobl ifanc yn meddwl am hyn yn eu bywydau nawr?
7. Gofynnwch i'r bobl ifanc awgrymu ffyrdd o gynilo.
 - Beth am roi'r arian mewn 'lle diogel' gartref?
 - Beth yw rhai o'r opsiynau gwell?
8. Adolygwch sut gallai cynilion olygu gorfod aberthu rhywbeth yn y tymor byr, er mwyn mwynhau budd yn y tymor hirach, fel cynilion 'diwrnod glawog' a all lyfnu anwadaliadau mewn incwm.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Rhannwch y grŵp yn barau. Gofynnwch i'r bobl ifanc feddwl am hyd at dair mantais a thair anfantais o gynilo.
2. Amlygwch sut oedd pob pâr yn cynilo ar gyfer nod ar gam penodol yn eu bywydau. Gofynnwch i'r bobl ifanc awgrymu camau neu ddigwyddiadau pwysig eraill, fel astudio, ailhyfforddi, neu ymddeol. Trafodwch sut gallai fod angen i bobl ifanc gynilo ar gyfer mwy nag un peth ar unwaith.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc nodi ac ymchwilio i un neu fwy o gamau bywyd neu nodau am y dyfodol ac amcangyfrif y gost allai hyn ei olygu.
 - a. Am faint o amser mae'n rhaid iddyn nhw gynilo?
 - b. Gan dybio llog sero (cwmpasir hyn mewn gweithgaredd diweddarach), faint mae hyn yn golygu bod rhaid iddynt ei gynilo bob mis neu flwyddyn, i gyrraedd eu nod?

Estyn

- Heriwch y bobl ifanc i feddwl am faint gallen nhw fod eisiau ei neilltuo mewn cyfrif 'diwrnod glawog'.
- Er enghraifft, faint allai gwariant tri neu chwe mis fod iddyn nhw? Ar gyfer teulu?
- Heriwch y bobl ifanc i ysgrifennu cyllideb sy'n dangos cynilion niferus, er enghraifft gyda symiau a neilltuir ar gyfer tri nod cynilo, un tymor byr, un tymor canolig ac un tymor hir.

EI DALU I MEWN

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn trafod neu'n chwarae rhan (gyda chi) i agor cyfrif cynilo a gallant ymarfer llenwi slip talu i mewn. Gallant nodi prif nodweddion cyfrif cynilo a chymharu cynilion â buddsoddiadau, ISAs ac ati.

Paratoi

Bydd angen taflenni cyfrif, hysbysebion neu wybodaeth ar-lein argraffedig ar gyfer amrediad o gyfrifon cynilo o nifer o fanciau neu ddarparwyr eraill, fel y bo'n cydweddu â'ch grŵp. Darllenwch **Daflen adnoddau 3: Cardiau cwsmeriaid** – bydd angen cynnwys un cyfrif cynilo addas a dau nad ydynt yn addas yn eich dewisiadau ar gyfer pob pâr. I ychwanegu at yr her, darperwch wybodaeth am gyfrifon cyfredol a chyfrifon cynilo, fel y gall y bobl ifanc eu didoli. Ar gyfer y bobl ifanc mwy galluog, bydd cyrchu ar-lein yn galluogi pob pâr i archwilio cyfrifon cynilo o bob banc.

Bydd angen copïau o **Daflen adnoddau 2: Slip talu i mewn UnrhywFanc** i'w drafod neu i ymarfer ei lenwi. Os hoffech chi drefnu chwarae rhan ar agor cyfrif, efallai bydd hefyd eisiau cael y **ffurflen gais UnrhywFanc** o Destun 1 (Taflen adnoddau 4) a **Thaflen adnoddau 3: Cardiau cwsmeriaid** (gallwch dorri neu blygu'r rhain er mwyn amrywio'r lefel o wybodaeth).

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch i'r bobl ifanc eu bod yn mynd i ddysgu sut i ddewis ac agor cyfrif cynilo ac archwilio rhai o'r nodweddion a'r gwahaniaethau.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Dosberthwch y taflenni cyfrifon cynilo neu gymysgedd o daflenni ymhlith y grŵp.
 - Beth sy'n gwneud cyfrif cynilo'n wahanol i gyfrif cyfredol?
4. Adolygwch brif nodweddion cyfrif cynilo: mae'n talu llog, ond ni ellir ei ddefnyddio ar gyfer taliadau o ddydd i ddydd.
5. Mae'r bobl ifanc yn chwarae rhan neu'n trafod dewis cyfrif. Mewn parau, mae un person ifanc yn chwarae rhan ymgynghorydd banc, sydd â thri gwahanol gyfrif i'w cynnig (gan ddefnyddio'ch dewis o daflenni neu wybodaeth ar-lein o un banc penodol). Pennwch gerdyn o **Daflen adnoddau 3: Cardiau cwsmeriaid** (set 1) i'r person ifanc arall. Mae'n rhaid i bob pâr ddewis cyfrif da i'w agor ar gyfer y 'cwsmer' a rhannu eu syniadau. Neu gwnewch hyn fel trafodaeth grŵp cyfan.

6. Neu fel arall, dosberthwch **Daflen adnoddau 3: Ffurflen gais UnrhywFanc** o Destun 1 a thrafodwch neu ymarferwch ei llenwi, os nad ydych wedi gwneud yn barod. Gallech gael person ifanc i chwarae'r rhan hon, gan wirio'u ffurflen a gofyn am ID.
7. Atgoffwch y bobl ifanc y gall y banc neu 'ddarparwyr eraill' eu cynghori ar gyfrif priodol pan fyddant yn ymweld â changen i wneud cais.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc drefnu'r cyfrifon hyn yn rhai y gallent eu hagar, a rhai na allent (er enghraifft, oherwydd lleiafswm mae'n rhaid ei fuddsoddi, neu gyfnod lleiaf cyn y gallant godi arian).

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Trafodwch y gwahaniaeth rhwng cyfrifon 'dim rhybudd', y rhai sydd angen cyfnod rhybudd lleiaf, a'r rhai sy'n clymu arian am gyfnod penodol.
2. Heriwch y bobl ifanc i ddysgu am gyfrifon cynilo eraill, yn cynnwys ISAs a'r rhai sy'n clymu cynilion am gyfnod penodol.
 - a. Sut mae hyd y cyfnod pan fydd eich arian wedi'i 'glymu' yn newid y gyfradd llog?
 - b. Pryd allai defnyddio'r math hwn o gyfrif fod yn syniad da neu ddrwg?
3. Gorffennwch y chwarae rhan fel uchod, gan ddefnyddio neu ychwanegu **Taflen adnoddau 3: Cardiau cwsmeriaid** (set 2).

Estyn

- Trafodwch bwysigrwydd talu i mewn yn rheolaidd: cysylltwch hyn â phryd gallai pobl ifanc dderbyn arian, o lwfans, incwm swydd neu fudd-daliadau, er enghraifft. Dosberthwch **Daflen adnoddau 2: Slip talu i mewn UnrhywFanc** a thrafodwch neu ymarferwch ei lenwi. Pwysleiswch bwysigrwydd defnyddio slipiau wedi'u hargraffu neu sicrhau bod y rhif cyfrif a'r côd didoli'n gywir.
- Mae'r bobl ifanc yn ymchwilio i Gynilion a Buddsoddiadau Cenedlaethol (NS&I) ac yn rhannu beth maen nhw'n ei ddysgu ynghylch y gwahanol fathau o gyfrifon, yn cynnwys Bondiau Premiwm sy'n defnyddio'r llog i ariannu gwobrau. ➔

EISIAU ELWA AR LOG?

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn archwilio sut gall llog helpu eu harian i dyfu.

Paratoi

Bydd angen copïau o **Daflen adnoddau 4: Cardiau didoli cynilion** i'w rhannu ymhlith y grwpiau; efallai byddant hefyd eisiau defnyddio cyfrifiannell. Efallai byddwch eisiau cyrchu taflenni neu wybodaeth ar-lein am amrediad o gyfrifon cynilo, fel y gall y bobl ifanc nodi rhai o'r ffactorau sy'n effeithio ar gyfraddau llog. Bydd angen i'r bobl ifanc mwy galluog gyrchu cyfrifiannell gyfraddau llog ar-lein hefyd – gweler y dolennau ar **Daflen adnoddau 5: Ffeithiau, ffigurau a gwefannau**.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch fod y bobl ifanc yn mynd i archwilio sut gall llog helpu eu harian i dyfu.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Dywedwch wrth y bobl ifanc am ddychmygu eich bod wedi cael dau swm o £500. Roeddech wedi rhoi un swm mewn amlen a'i guddio dan eich gwely am flwyddyn. Fe daloch chi'r £500 arall i gyfrif cynilo a'i adael am flwyddyn. Roedd un swm wedi cynyddu i £525 erbyn diwedd y flwyddyn, tra bod y llall yn dal i fod yn £500.
 - P'un oedd p'un, a beth oedd wedi digwydd?
4. Dosberthwch y tair set o gardiau **Taflen adnoddau 4: Cardiau didoli cynilion** ymhlith y grwpiau (set 1 yw'r hawsaf, mae setiau 2 a 3 yn mynd yn galetach). Gofynnwch i'r grwpiau drefnu a chwblhau'r cardiau yn eu trefn a rhannu beth wnaethon nhw ei ddarganfod am y swm o log a enillwyd ganddynt:
 - Yn yr amlen: dim llog
 - Yn y cyfrif: mae'r llog yn cynyddu bob mis
 - Yn y cyfrif, codwyd £100: mae'r llog yn mynd i fyny ac yna mae'n gostwng eto

5. Gofynnwch i'r grŵp ddefnyddio'r syniadau hyn i gynnig tri syniad am gael y budd mwyaf o'u gallu i ennill arian o gynilion.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

- Mewn grwpiau, mae'r bobl ifanc yn adolygu taflenni neu wybodaeth cyfrifon ar-lein am yr amrediad o gyfrifon cynilo o un banc penodol. Mae'r bobl ifanc yn nodi o leiaf dau beth a all gynyddu'r gyfradd llog y gallent ei hennill, a dau beth a allai beri iddi ostwng.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

- Trafodwch y syniad o chwyddiant. Os yw £500 'yn werth' £500 nawr, beth allai ei 'werth' fod mewn blwyddyn? (Er enghraifft, efallai bydd ddim ond yn gallu prynu nwyddau gyda gwerth cyfredol o £496). Trafodwch sut gall llog ar gynilion helpu i leddfu effaith chwyddiant ar gynilion.
- Gall y bobl ifanc ddefnyddio cyfrifiannell gyfraddau llog ar-lein, ar y cyd â gwybodaeth am gyfraddau llog o fanciau, er mwyn cael hyd i'r fargen orau posibl o ran gadael £1,000 mewn cyfrif cynilo am 12 mis (neu defnyddiwch eich meini prawf gwahanol eich hun).

Estyn

- Gwnewch log yn real drwy ddefnyddio darnau arian go iawn i arddangos, gan ddefnyddio fersiwn wedi'i orliwio o'r cardiau. Dangoswch bentwr o ddarnau arian gwerth isel (bydd angen 33 arnoch). Rhowch 20 darn arian i berson ifanc. Mae'r person ifanc yn rhoi darn arian i chi sy'n cynrychioli cyfraniad mis i gyfrif cynilo. Gosodwch y darn arian mewn rhes. Ailwnewch hyn, ac ar ôl pum 'wythnos', gosodwch ddarn ychwanegol o'ch arian eich hun ar ben pellaf y rhes. Ar ôl deg wythnos rhowch ddau ddarn ychwanegol o arian, pedwar ar ôl 15 wythnos a chwech ar ôl 20 wythnos. Cyfrifwch nhw i gyd i ddangos eu bod wedi cynilo 20 darn arian, a thrwy ennill symiau cynyddol o log ar y cyfanswm, maen nhw wedi ennill 13 darn arian ychwanegol.

TESTUN 3

RHEOLI EICH ARIAN

Yn y testun hwn, ceir **tri gweithgaredd** sy'n helpu pobl ifanc i ddeall sut gall arian ddod i mewn i'w bywydau a sut gall adael, i gynllunio a chadw at **gyllideb**, ac i ddeall eu hincwm o **gyflogaeth** ran-amser neu lawn amser.

DEILLIANNAU DYSGU

I mewn ac allan

Dylai pob dysgwr...	nodi sut mae arian yn mynd i mewn ac allan o'u bywydau
	enwi pryniannau hanfodol ac anhanfodol
	esbonio pam mae angen i gyllideb fantoli.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio sut gallai cyllideb newid oherwydd newid mewn amgylchiadau.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	nodi sut mae penderfyniadau ac arferion gwario tymor byr yn effeithio ar nodau ariannol tymor hirach.

Adio'r cyfan

Dylai pob dysgwr...	leoli a blaenoriaethu eitemau ar daflen gyllideb.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio sut gall cyllideb reoli gwariant.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	gysylltu cyllideb â nod ariannol tymor hirach.

Cael eich talu

Dylai pob dysgwr...	wahaniaethu rhwng incwm clir a didyniadau ar slip cyflog
	cysylltu amseriad a swm y cyflog clir â gwariant.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio'r didyniadau y gellir eu tynnu o slip cyflog, yn cynnwys cyfraniadau pensiwn
	defnyddio slip cyflog i gyfrifo cyflog crynswth a chlir blynyddol.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	adnabod codau treth a chysylltu'r rhain â lwfansau treth personol.

Gwnewch y testun hwn yn berthnasol i'ch grŵp o bobl ifanc

11–14

Ystyriwch incwm o arian poced, anrhegion a gwaith rhan-amser. Gallai blaenoriaethau gwario pobl ifanc gynnwys ffonau symudol, prynu cerddoriaeth, mynd i'r sinema ac atyniadau hamdden, pethau ymolchi, byrbrydau a dillad.

14–16

Gallai incwm hefyd gynnwys Lwfansau Cynhaliaeth Addysg (LCAau) a gallai gwariant gynnwys teithio mwy annibynnol a chost prynu a bod yn berchen ar sgwter.

16–19

Gallai incwm ddod o gyflogaeth lawn amser neu fudd-daliadau hefyd. Gallai gwariant gynnwys cyfraniadau os ydyn nhw'n byw gartref, yn prynu neu feddu ar gar, a'r costau sy'n gysylltiedig â byw'n annibynnol.

Estynnwch y testun hwn gydag adnoddau ychwanegol

Mae'r holl adnoddau hyn yn archwilio cyllidebu ac yn cario'r marc safon pfeg:

LET'S GET FUNCTIONAL

Adnodd am ddim i roi cymorth gydag addysgu sgiliau gweithredol i bobl ifanc 14–19 mlwydd oed drwy gyd-destunau cyllid personol.
www.letsgetfunctional.org/

MONEY DIARIES

Y llyfrau a'r canllawiau llythrennedd ariannol (pob un ar gael ar-lein).
www.debtadvicefoundation.org/education/downloads

ADDING UP TO A LIFETIME

Adnodd ar y we y gellir ei ddefnyddio'n rhyngweithiol ar-lein neu ei lwytho i lawr. Mae'n ategu nodau'r agenda Mae Pob Plentyn yn Cyfrif.
www.addinguptoalifetime.org.uk/

Ewch i www.pfeg.org a defnyddiwch offeryn chwilio'r adnodd addysgu i gyrchu mwy o adnoddau sy'n addas ar gyfer eich grŵp o bobl ifanc.

SUT I GYFLENWIR GWEITHGAREDDAU

I MEWN AC ALLAN

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn trafod yr holl ffyrdd y gall arian ddod i mewn i'w bywydau a sut gall adael. Trafodwch fuddion defnyddio cyllideb i dracio beth sy'n mynd i mewn ac allan.

Paratoi

Tynnwch lun clorian fawr draddodiadol (neu si-so) ar fwrdd neu ddalen fawr o bapur, er enghraifft gan ddefnyddio tâp lliw. Bydd angen cardiau gwag, pinnau marcio, tac neu dâp gludiog arnoch hefyd. Efallai byddwch hefyd eisiau defnyddio'r **Gyllideb bersonol enghreifftiol**.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch fod y bobl ifanc yn mynd i archwilio sut mae arian yn dod i mewn i'w bywydau ac yn eu gadael, a sut gallent dracio a rheoli hyn.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Dangoswch y glorian wag a roesoch ar y wal i'r bobl ifanc.
 - A allan nhw awgrymu sut gallai'r glorian gynrychioli eu cyllid personol?
4. Cysylltwch gardiau wrth bob ochr i ddangos 'arian yn dod i mewn' ac 'arian yn mynd allan'.
5. Dosberthwch gardiau ymhlith y bobl ifanc, naill ai fel grŵp cyfan, neu drwy eu rhannu'n grwpiau llai. Mae'r bobl ifanc yn ysgrifennu eu syniadau am sut gallai arian ddod i mewn a mynd allan.

6. Mae'r bobl ifanc yn rhannu eu syniadau, gan esbonio beth maen nhw wedi ysgrifennu ac ychwanegu eu cerdyn at ochr gywir y glorian.
7. Trafodwch y 'darlun mawr' y mae'r bobl ifanc wedi'i greu.
 - Beth am 'gynilion': i ba ochr ddylai'r rhain fynd?
8. Heriwch y bobl ifanc i drefnu'r cardiau, ar lafar neu trwy gael iddyn nhw ddod ymlaen. Trefnwch yr incwm yn: 'rheolaidd ac aml' (e.e. cyflog), 'rheolaidd ond anaml' (e.e. anrheg pen-blwydd), 'annisgwyl' (e.e. gwobr). Trefnwch y gwariant yn 'hanfodol' ac 'anhanfodol'.
9. Trafodwch sut mae gwariant yn dibynnu ar incwm.
 - A all trefnu fel hyn helpu i wneud penderfyniadau?
 - Pa wariant all ddibynnu ar incwm aml, rheolaidd?
 - Pa wariant sy'n gorfod aros am incwm sy'n llai aml neu'n annisgwyl?
10. Trafodwch y syniad o fantoli'r glorian er mwyn mantoli'ch cyllideb, gan ddefnyddio cloriannau go iawn os oes gennych rai.
 - Beth yw'r goblygiadau os yw pobl ifanc yn gwario mwy nag sy'n dod i mewn, neu lai?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Trafodwch rai ffyrdd y gallai'r eitemau ar bob ochr, a'r symiau a gynrychiolir ganddynt, newid. Gallech greu clorian newydd i gwmpasu teulu'n gwneud hyn. Gallai'r syniadau gynnwys codiad cyflog, toriad cyflog, newid mewn budd-daliadau, colli gwaith; neu newidiadau mewn gwariant, fel cynnydd mewn costau teithio oherwydd swydd newydd.
 - Sut gall y bobl ifanc ddefnyddio'r syniad o glorian, a sut wnaethon nhw drefnu eu syniadau, er mwyn cael hyd i ffyrdd o aifantoli eu cyllideb?
2. Ychwanegwch neu tynnwch gardiau ar bob ochr i ddangos hyn yn glir
 - Beth mae hyn yn ei olygu mewn bywyd go iawn? ➡

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Sicrhewch fod cynilo'n cael ei gynnwys yn y rhestr wreiddiol o syniadau gan y bobl ifanc.
 - A all y grŵp feddwl am resymau dros gynilo arian yn y tymor byr (gwyliau), canolig (car) a thymor hir (ar gyfer ymddeol) – neu syniadau sy'n fwy perthnasol i'r grŵp?
2. Ychwanegwch wahanol gardiau cynilo at eich clorian i dorri hyn i lawr. Trafodwch beth allai hyn ei olygu ar gyfer cyfartalu'r glorian.
 - Beth sydd ei angen ar yr ochr 'dod i mewn', a beth fydd yn rhaid ei waredu neu ei leihau efallai ar yr ochr 'mynd allan'?
3. Perthnaswch arferion gwario tymor byr â nodau tymor hir a'r syniad o ddisgyblaeth ariannol.

Estyn

- Enghreifftiwch fantoli cyllideb gan ddefnyddio clorian draddodiadol go iawn a phwysynnau, a chan labelu'r gwahanol bwysynnau fel 'cyflog', 'mynd allan', 'bil ffôn symudol' ac ati.
- Heriwch y bobl ifanc i gofnodi eu holl incwm a'u gwariant am fis neu wythnos a chreu cyllideb, ar bapur neu drwy ddefnyddio taenlen neu app ffôn symudol. Defnyddiwch y **Daflen gyllideb bersonol enghreifftiol** i helpu'r bobl ifanc i greu un eu hun.
- Gofynnwch i'r bobl ifanc am ragor o wybodaeth ynghylch yr eitemau (NID y costau gwirioneddol) y mae'n rhaid i'w teulu gyllidebu ar eu cyfer.

ADIO'R CYFAN

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn archwilio un neu fwy o bedwar senario cyllidebu ac mewn grwpiau maen nhw'n gwneud penderfyniadau am beth i'w gynnwys, a beth i'w dorri allan er mwyn mantoli cyllideb.

Paratoi

Bydd angen copïau o gardiau **Rheoli fy nghardiau arian** dewisol i'w dosbarthu ymhlith y grwpiau. Penderfynwch pa elfennau o'r cardiau byddwch yn eu defnyddio, neu addaswch un neu fwy o'r cardiau i gydweddu â gallu ac oedran eich grŵp.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch fod y bobl ifanc yn mynd i helpu rhywun i benderfynu beth yw'r ffordd orau o ddefnyddio'r arian sy'n dod i mewn ganddynt.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Gofynnwch i'r bobl ifanc rannu beth maen nhw'n gwybod am gyllidebau.
 - Beth yw eu syniadau ar gyfer sicrhau bod cyllideb yn gweithio mewn gwirionedd?
 - Pa wybodaeth allai fod ei hangen arnynt er mwyn darganfod a chofnodi, a sut gallent wneud hyn?
4. Rhannwch eich proffil dewisol o'r taflenni **Taflen adnoddau 1: Rheoli fy arian** gyda'r bobl ifanc, gan weithio mewn grwpiau bach. Adolygwch bob adran o'r daflen/taflenni.
5. Heriwch y bobl ifanc i wneud nodiadau ar sut byddent yn newid yr 'arian i mewn' (os credant fod hyn yn bosibl) a'r 'arian allan', i helpu'r person i reoli eu cyllideb a chyrraedd eu nod.
 - Pa bethau eraill allai fod yng nghyllideb y person hwnnw?
6. Trafodwch sut gallai pob person fod yn teimlo ynghylch arian.
 - Sut gallai cael cyllideb helpu i newid sut maen nhw'n teimlo?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc ysgrifennu a chyfrifo cyllideb gytbwys ar gyfer un proffil o **Daflen adnoddau 1: Rheoli fy arian**.
2. Gofynnwch i bob grŵp rannu un syniad am sut gall cyllideb helpu eu person. Anogwch nhw i adeiladu ar hyn a rhannu syniadau am sut gallai cyllideb eu helpu nhw – mwyaf penodol y gallant fod, gorau oll fydd hyn.
3. Heriwch y grwpiau i greu cyllideb fisol neu wythnosol ar gyfer eu person. Pa 'awgrymiadau defnyddiol' fydden nhw'n eu rhoi i helpu'r person hwnnw i sicrhau bod eu cyllideb yn gweithio? (Meddylwch eto am eich trafodaeth flaenorol.) Rhannwch awgrymiadau defnyddiol fel grŵp.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc beth allai'r cam pwysig nesaf fod ar gyfer un proffil o **Daflen adnoddau 1: Rheoli fy arian**. Er enghraifft, efallai byddai Raheem eisiau symud i'w lety wedi'u rhentu ei hun.
 - A all y bobl ifanc restru ac amcangyfrif gwariant y person hwnnw yn y cam nesaf hwn o'u bywyd?
2. Rhannwch syniadau fel grŵp.
 - Pa newidiadau a welir yn eu cyllideb?
 - Sut gallai'r person hwn gynllunio at y dyfodol yn eu cyllideb bresennol?

Estyn

- Gofynnwch i'r bobl ifanc ymchwilio ar-lein am awgrymiadau defnyddiol ar gyfer rheoli eu harian, gan ddefnyddio'r dolennau gwe awgrymedig neu eu hymchwil personol.
- Gall y bobl ifanc ddefnyddio'r wybodaeth hon i greu ffolder, ffeil neu arddangosfa wal i'w helpu nhw a'u cyfoedion i reoli eu cyllidebu bob dydd, er enghraifft gan ddefnyddio'r awgrymiadau defnyddiol a grëwyd ganddynt.
- Addaswch hyn ar gyfer pobl ifanc sy'n meddwl am, neu sydd ar eu ffordd i'r coleg neu'r brifysgol: pa gefnogaeth a gwybodaeth sydd ar gael ar eu cyfer, er enghraifft ar wefannau prifysgol neu goleg? ➔

CAEL EICH TALU

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn astudio brasfodel o slipiau cyflog er mwyn deall sut mae didyniadau treth ac Yswiriant Gwladol (ac efallai pensiwn rhanddeiliaid) yn lleihau eu cyflog clir, ac yn trafod pam mae'n bwysig gwybod beth yw swm ac amseriad y cyflog clir wrth gyllidebu.

Paratoi

Bydd angen copïau o'r **Slipiau cyflog enghreifftiol Cael eich talu** – dewiswch unrhai sy'n realistig ar gyfer camau nesaf tebygol eich grŵp. Os yw'n briodol, gallai'r bobl ifanc ddod â chopïau o'u rhai personol nhw i'w defnyddio fel enghreifftiau.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i astudio sut i ddarllen slip cyflog a pham mae hyn yn bwysig.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Cyflwynwch senario: Mae Harri'n cael swydd newydd. Mae'n benthyca £200 gan ffrind ac yn addo'i ad-dalu pan gaiff ei slip cyflog cyntaf. Ei gyflog yw £1,000 y mis, ond pan mae'n edrych, nid yw wedi derbyn yr holl swm hwn. Mewn gwirionedd, nid yw'n ddigon i fyw arno ac ad-dalu ei ffrind.
 - Beth sydd wedi digwydd?
4. Esboniwch fod y rhan fwyaf o bobl yn talu treth ac yswiriant gwladol ar eu cyflog neu incwm arall o gyflogaeth.
 - Sut gallwn ni weithio allan faint?
5. Dosberthwch eich **Taflen adnoddau 2: Slipiau cyflog enghreifftiol Cael eich talu** dewisol ymhlith y bobl ifanc.
 - A all y bobl ifanc esbonio beth mae pob elfen yn dweud wrthyn nhw?
 - Ble mae eu cyflog crynswth (cyfan) a ble mae eu cyflog net (clir)?
6. Amlygwch y cyfansymiau blynyddol ar gyfer cyflog, cyflog trethadwy, didyniadau ac ati.
7. Gofynnwch i'r bobl ifanc beth mae hyn yn ei olygu ar gyfer pobl sy'n cael eu talu'n wythnosol ond sydd â threuliau misol.
 - Er enghraifft, sut mae'n rhaid i rywun gyda chyflog clir o £200 yr wythnos gyllidebu ar gyfer traul rhent misol o £400? Dyfeisiwch fwy o enghreifftiau sy'n cydweddu â'ch grŵp.
8. Atgoffwch y bobl ifanc ei bod yn bwysig cadw'u slipiau cyflog.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

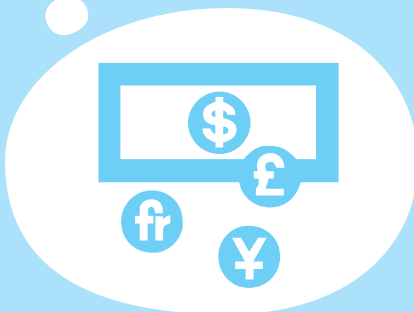
1. Dangoswch y cyfraniad pensiwn ar yr ail slip cyflog.
 - a. Pwy sy'n talu hwn?
 - b. Os yw'r cyflogwr yn gwneud cyfraniad, ble byddwch yn gallu gweld hyn?
2. Adolygwch bob didyniad ac i beth y'i defnyddir, er enghraifft trwy gysylltu cyfraniadau yswiriant gwladol â phensiwn y wladwriaeth, a threth â gwariant y llywodraeth ar wasanaethau cyhoeddus.
3. Heriwch y bobl ifanc i weithio allan beth yw'r cyfansymiau blynyddol ar gyfer y person sy'n derbyn eu slip cyflog.
 - Faint oedd cyfanswm eu cyflog crynswth a'u cyflog clir?
 - Sut mae'r bobl ifanc yn teimlo ynghylch y gwahaniaeth hwn?

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Heriwch y bobl ifanc i chwilio am y cod treth ar wefan Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi (CThEM).
 - A allan nhw ddarganfod sut mae hyn yn cysylltu â lwfansau treth personol?

Estyn

- Beth os oes problem gyda slip cyflog? Trafodwch â phwy ddylai pobl ifanc gysylltu yn eu gwaith, a ble arall gallant gael cyngor a chefnogaeth (e.e. rheolydd llinell, adran Adnoddau Dynol, undeb llafur, Cyngor ar Bopeth).
- Beth os ydyn nhw'n mynd yn sâl? Trafodwch y cyflog salwch. Gall y bobl ifanc ddefnyddio'r dolennau gwe i ddysgu mwy am eu cyfrifoldebau a'u hawliau.
- Beth yw lwfansau treth? Estynnwch y gweithgaredd i edrych ar godau treth a heriwch y bobl ifanc i chwilio am y lwfansau treth sylfaenol gan ddefnyddio'r dolennau gwe.
- Pa ddidyniadau eraill allai ymddangos ar slip cyflog? Trafodwch fenthyciadau teithio, talebau gofal plant a chynlluniau Rhoi Wrth Ennill (GAYE).

TESTUN 4**CREDYD
A DYLED**

Yn y testun hwn, ceir **tri gweithgaredd** sy'n archwilio'r mathau o **gredyd**; pam gall credyd helpu a phryd nad yw'n syniad da; a rheoli dyled a sut mae **problemau'n** codi.

DEILLIANNAU DYSGU

Beth yw credyd a dyled?

Dylai pob dysgwr...	esbonio ystyr 'benthyc', 'dyled' a 'chredyd'
	ystyried cynilo fel ffordd arall yn lle benthyc.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	restru rhai o'r ffurfiau gwahanol ar fenthyc a dyled
	nodi manteision ac anfanteision rhai ffurfiau cyffredin ar fenthyc.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	roi gwahanol ffurfiau ar fenthyc a dyled yn eu trefn risg
	awgrymu ffurf briodol ar fenthyc ar gyfer gwahanol sefyllfaoedd.

Dweud ie neu na i ddyled

Dylai pob dysgwr...	ddisgrifio cwestiynau allweddol i'w gofyn wrth ystyried ymgymryd â dyled
	esbonio'r gwahaniaeth rhwng dyled hydrin ac anhydrin.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	gymharu cost y gwahanol opsiynau benthyc er mwyn dewis y fargen orau.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	nodi enghreifftiau o ddyled hydrin ac anhydrin
	disgrifio effaith gostyngiad sydyn yn eu gallu i ad-dalu benthyciad.

Yr hen deimlad diffygiol hwnnw

Dylai pob dysgwr...	ddisgrifio'r arwyddion rhybudd o ran dyled anhydrin
	restru camau i ddatrys problem ddyled, yn cynnwys gofyn am gymorth.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	nodi ffynhonnell o gymorth yn lleol
	disgrifio sut fydden nhw'n cymryd camau i ddeall eu sefyllfa cyn gofyn am gyngor.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	restru ac esbonio rhai o'r opsiynau sydd ar gael pan fydd dyled yn mynd yn anhydrin.

Gwnewch y testun hwn yn berthnasol i'ch grŵp o bobl ifanc

11–14

Bydd pob un o'r bobl ifanc yn anghymwys i gael credyd ffurfiol. Gallai llawer fenthyc symiau bach yn anffurfiol i gwmpasu anghenion tymor byr, fel mynd allan neu bryniannau bach.

14–16

Bydd pob un o'r bobl ifanc yn anghymwys i gael credyd ffurfiol. Gallai rhai fod yn byw'n annibynnol neu'n lled annibynnol a gallai fod ganddynt anghenion prynu sy'n gwneud benthyc yn opsiwn neu'n rheidrwydd. Hyd yn oed os ydynt yn byw gartref, gallai fod gan bobl ifanc ddyheadau sy'n eu temtio i fenthyc'n anffurfiol, a gallai hyn gynnwys symiau mawr gan ffrindiau, teulu neu gydweithwyr.

16–19

Gallai pobl ifanc 18 oed a throsodd fod yn gymwys i dderbyn credyd ond gallai hyn gael ei gyfyngu i opsiynau cyfradd llog uwch oherwydd diffyg hanes credyd da. Gallai llawer fod yn byw'n lled annibynnol neu'n llwyr annibynnol a gallai fod ganddynt anghenion prynu sy'n gwneud benthyc'n opsiwn neu'n rheidrwydd.

Estynnwch y testun hwn gydag adnoddau ychwanegol

CREDIT WORTHY

Modiwl sy'n archwilio benthyc, dyled a benthyc arian, gyda fideos a gweithgareddau ar-lein.
www.moneysense.natwest.com/schools/students/

THE CREDIT GUIDE (PDF)

Set fanwl o wersi a deunyddiau myfyrwyr sy'n archwilio pob cyfnod ar y 'daith gredyd' er mwyn helpu dysgwyr i wneud synnwyr o gredyd a gwella'u statws credyd.
[www.pfeg.org/ document.rm?id=425](http://www.pfeg.org/document.rm?id=425)

SUT I GYFLENWIR GWEITHGAREDDAU

BETH YW CREDYD A DYLED?

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn trafod ystyr rhai o'r termau allweddol, a manteision ac anfanteision yr amrywiol ffurfiau ar gredyd.

Noder: archwilir y mater o p'un ai mai cymryd dyled yw'r penderfyniad cywir neu beidio yn **Nhaflen adnoddau 4: Dweud ie neu na i ddyled**.

Paratoi

Bydd angen copïau o **Daflen adnoddau 1: Cardiau credyd a dyled** a **Thaflen adnoddau 2: Cardiau ysgogi** ar gyfer pob math o fenthycyca. Efallai byddwch hefyd eisiau argraffu un neu fwy o gopïau o **Daflen adnoddau 3: Tabl APR**.

Bydd angen i chi ysgrifennu, ar gardiau, rhai o'r 'anghenion' benthycyca awgrymedig a fyddai'n briodol ar gyfer eich pobl ifanc chi. Mae'n beth da cymysgu pethau angenrheidiol, moethau ac argyfyngau. Gallai'r syniadau gynnwys:

- ffôn symudol
- car, sgwter neu feic (a gwaith atgyweirio mawr)
- siwt gyfweiliad ar gyfer swydd gyntaf
- costau byw tan ddiwrnod talu
- cyfrifiadur ar gyfer gwaith cwrs neu hapchwarae
- dillad dylunwyr.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i archwilio benthycyca, dyled a chredyd.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Beth mae 'benthycyca', 'benthycy', 'credyd' a 'dyled' yn ei olygu? Trafodwch bob term gyda'r grŵp. Efallai byddwch eisiau cael y bobl ifanc i drefnu **Taflen adnoddau 1: Cardiau credyd a dyled** yn ddwy restr drefnus, i ddangos beth sy'n digwydd pan fod rhywun yn benthycyca arian gan ddarparwr benthyciad, neu defnyddiwch y cardiau i lywio arddangosiad neu chwarae rhan ar drafodyn benthycyca gan ddefnyddio gwirfoddolwr ac arian go iawn neu arian ffug.
4. Gofynnwch i'r bobl ifanc a ydynt yn gwybod am y Gyfradd Ganrannol Flynyddol (APR), ac yn gallu esbonio beth mae'n ei olygu. Defnyddiwch **Daflen adnoddau 3: Tabl APR** i helpu'ch trafodaeth.
 - Sut gall APR fod yn ganllaw i gael y fargen orau o ran dyled?
 - Sut mae APR yn effeithio ar y cyfanswm sy'n ad-daladwy?
 - Sut mae'r cyfnod ad-dalu'n effeithio ar y cyfanswm sy'n ad-daladwy?
 - Sut gellid effeithio ar y swm sy'n ad-daladwy bob wythnos neu bob mis, i fyny neu i lawr?
5. Dosberthwch **Daflen adnoddau 2: Cardiau ysgogi** ymhlith y bobl ifanc a thrafodwch bob un, yn cynnwys yr APR enghreifftiol (**Taflen adnoddau 3: Tabl APR**). (Cofiwch y gall y rhain amrywio.)
 - Beth maen nhw'n gwybod ac yn teimlo ynghylch pob ffurf ar fenthycy?
 - Pa ffurfiau allen nhw ystyried eu defnyddio, a phryd?
 - Pa rai allen nhw ddymuno'u hosgoi, a pham? →

6. Gan ddefnyddio'r rhestr uchod, eich syniadau personol neu syniadau'r bobl ifanc, dosberthwch nifer o bryniannau posibl ymhlith y grwpiau o bobl ifanc.
 - Pa ffurf ar fenthyca allai fod yn addas ar gyfer yr eitem hon?
 - Pa ffurfiau allai fod yn anaddas?
7. Trafodwch syniadau'r bobl ifanc am yr amgylchiadau sy'n amgylchynu benthyca a cheisio llunio canllawiau syml a all helpu i wneud penderfyniad addas.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Heriwch y bobl ifanc i feddwl am, a rhannu manteision ac anafateision pob ffurf ar fenthyg, gan ddosbarthu **Taflen adnoddau 2: Cardiau ysgogi** ymhlith y bobl ifanc neu grwpiau bach, neu weithio drwyddynt fesul un mewn grwpiau.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Heriwch y bobl ifanc mewn grwpiau i ddidoli **Taflen adnoddau 2: Cardiau ysgogi** yn nhrefn y risgiau posibl, o'r 'ffordd fwyaf diogel o fenthyca' i'r 'ffordd fwyaf peryglus o fenthyca'.

Estyn

- Trafodwch y syniad o fenthyg wedi ei warantu a heb ei warantu (sydd ddim ond ar gael i fenthycwyr dros 18 oed ac yn aml dim ond i ddeiliaid tai). Pa fuddion a risgiau sydd ynghlwm wrth fenthyciad wedi ei warantu? A all y bobl ifanc ddeall oddi wrth eu cardiau ysgogi beth yw'r mathau o fenthyciad y gallai fod angen ei warantu yn erbyn rhywbeth maen nhw'n berchen arno?
- Mae'r bobl ifanc yn casglu deunyddiau hyrwyddo credyd neu fenthyciadau o amrediad o ffynonellau: hysbysebion argraffedig, y we, taflenni a mewnosodiadau, eu hatgofion o hysbysebion radio a theledu (y sianeli mwyaf di-nod yw'r ffynhonnell orau ar gyfer y rhain yn aml). Trafodwch y geiriad yn yr hysbysebion.
 - At bwy anelir y rhain?
 - Beth maen nhw'n ceisio gwneud?
 - Sut ddylai pobl ifanc drin y negeseuon a gânt yn yr hysbysebion hyn?
- Trafodwch a rhestrwch resymau am pam gallai un person gael cynnig cyfradd llog is na pherson arall. Gan ddefnyddio'r dolennau gwe ar gyfer asiantaethau sgorio credyd, adolygwch y syniad o sgôr credyd a thrafodwch enghreifftiau o weithredoedd neu ddifyg gweithredu a allai effeithio arno'n gadarnhaol neu er gwaeth.

DWEUD IE NEU NA I DDYLED

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae darnau chwarae rhan byrion yn helpu'r bobl ifanc i archwilio p'un ai ddylid cymryd dyled ai peidio, a sut gallent wneud penderfyniad mwy deallus.

Paratoi

Bydd angen copïau o daflenni adnoddau **Taflen adnoddau 4: Dweud ie neu na i ddyled** ar gyfer y senario(s) rydych yn dymuno'u harchwilio. (Gall y bobl ifanc ddarllen a thrafod y rhain os nad ydynt yn awyddus i chwarae rhan.) Efallai byddwch hefyd eisiau creu eich senarios ychwanegol eich hun.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwrch eu bod yn mynd i ystyried sefyllfaoedd ble bydd rhywun yn ystyried cymryd dyled (cael benthyciad) ac mae'n rhaid penderfynu beth ddylai'r person hwnnw wneud.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Adolygwch beth mae'r bobl ifanc wedi dysgu ynghylch benthycia a dyled.
4. Dosberthwch y senarios ymhlith grwpiau bach o bobl ifanc. Dylai pob grŵp ddarllen yn uchel neu chwarae rhan y senario gan ddefnyddio'r wybodaeth ar y cardiau i chwarae rhan y benthyciwr a'r darparwyr benthyciadau.
 - Pa ddarparwr benthyciad sy'n cynrychioli'r opsiwn gorau?
 - A allai'r benthyciwr fenthycia llai?
 - A allen nhw gynilo, yn lle hynny?
5. Mae'r grwpiau'n rhannu ac yn trafod eu chwarae rhan, y pwyntiau allweddol a'r penderfyniadau.
6. Fel grŵp, crëwch restr a rennir o gwestiynau allweddol i feddwl amdanynt a'u hateb wrth ystyried dyled, yn cynnwys:
 - A alla i fforddio gwneud y taliadau?
 - Sut rydw i'n gwybod hyn?
 - Beth pe bai fy incwm yn newid?

7. Codwch y cwestiwn, os gall rhywun fforddio ad-dalu dyled, yna gallent fforddio cynilo yn lle hynny ar gyfer y pryniant. Yn gyffredinol:
 - Pryd allai cymryd dyled fod yn dderbyniol er mwyn cael rhywbeth 'nawr'?
 - Beth yw'r rhesymau da dros aros a chynilo yn lle hynny?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Sicrhewch fod y bobl ifanc yn cyfrifo'r cyfansymiau ad-dalu ar gyfer opsiwn pob darparwr benthyciad yn eu chwarae rhan, a defnyddio hyn wrth wneud penderfyniadau.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc rannu syniadau am rywbeth sydd ei angen arnynt neu yr hoffent ei brynu yn y dyfodol. Ai angen yw hwn neu chwenychiad – pam? A fyddai hyn yn peri iddynt fynd i ddyled yn y tymor byr, canolig neu hir? Heriwch nhw i esbonio'r camau y gallent eu cymryd i sicrhau eu bod yn cymryd dyled hydrin ar gyfer y pryniant hwn a chael bargaen dda. Gallech ddefnyddio enghreifftiau o wybodaeth benthyciadau go iawn yma neu heriwch y bobl ifanc i ymchwilio i'w hopsiynau ar-lein.
2. Gofynnwch i'r bobl ifanc ystyried sut fyddent yn ymateb i ostyngiad mewn incwm, pan fydden nhw'n wynebu eu had-daliadau dyled (cofiwch fod hyn yn cael ei gwmpasu yn y gweithgaredd *Yr hen deimlad diffygiol hwnnw*). Cysylltwch hyn â'r cwestiynau allweddol y gwnaethon nhw eu hystyried yn y prif weithgaredd (a ddylai fod wedi cynnwys clustnodi'r angen am gael cyllideb ysgrifenedig fel rhan o'u proses o wneud penderfyniadau).

Estyn

- Ystyriwch gyllidebu ar gyfer benthycia pan fod eich incwm yn amrywiol, er enghraifft yn dod o hunangyflogaeth neu waith ysbeidiol. Sut gallai cyllideb bersonol, a gedwir i'r funud dros gyfnod hir, helpu person yn y sefyllfa hon i wneud penderfyniad da ynghylch cymryd dyled? ➡

YR HEN DEIMLAD DIFFYGIOL HWNNW

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn awgrymu arwyddion rhybudd: ffyrdd o wybod pan fod dyled allan o reolaeth. Maen nhw'n archwilio camau ymarferol, materion cyfreithiol a ffynonellau cymorth, ynghyd â'u hawliau a'u cyfrifoldebau at y bobl mae arnynt arian iddyn nhw.

Paratoi

Bydd yn fuddiol i chi gael dealltwriaeth fras o'r prif ffyrdd o reoli dyledion, yn cynnwys cynlluniau rheoli dyled, gorchmynion rhyddhad rhag dyled, cytundebau gwirfoddol unigol, cyfnerthu a methdaliad. Dilynwch y dolennau gwe at y Llinell Ddyled Genedlaethol a Chyngor ar Bopeth (Cymru), sydd ag arolygon ardderchog.

Gallech hefyd nodi ffynonellau dibynadwy o gyngor dyled lleol, fel swyddfa Cyngor ar Bopeth, a'r rhai y dylai pobl ifanc eu hosgoi, fel y cwmnïau rheoli dyled sy'n honni y gallant 'ddechrau â llechen lân'.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch y byddant yn ystyried ffyrdd o wybod pan fod dyled allan o reolaeth a thrafodwch gamau ymarferol, materion cyfreithiol a ffynonellau cymorth, ynghyd â'u hawliau a'u cyfrifoldebau.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Adolygwch beth mae'r bobl ifanc wedi dysgu ynghylch dyled a phryd gallai fod yn briodol a phryd nad yw.
4. Rhannwch neu crëwch senario syml: mae gennych amryw ddyledion, yn cynnwys benthyciad car, gweddill cerdyn credyd a bil nwy heb ei dalu. Ac mae arnoch swm bach o arian i ffrind. Rhaid i chi hefyd dalu'ch costau bob dydd, fel teithio, bwyd, biliau eraill ac ati. Neu gallai'r bobl ifanc awgrymu dyledion a chostau o ddydd i ddydd a allai fod gennych.
5. Rhannwch y dosbarth yn barau. Mae un o bob pâr yn meddwl am arwyddion sy'n dangos y gallwch reoli eich dyledion, a'r llall yn meddwl am rai sy'n dangos na allwch eu rheoli, e.e.
 - Rwyf bob amser yn gallu
 - Nid wyf bob amser yn gallu...
6. Crëwch restr a rennir o 'arwyddion iach' ac 'arwyddion rhybudd'. Trafodwch sut gallai'r bobl ifanc ddefnyddio'r arwyddion rhybudd hyn i weld problemau â dyled yn gynnar a'u rhwystro rhag mynd yn fwy (e.e. trwy gymryd mwy o ddyled). Ewch nôl at 'gyllideb' go iawn neu ddychmygol a rannwyd neu a grëwyd yn Nhestun 3.
7. Mewn grwpiau, gall y bobl ifanc weithio â'u cyfoedion i lunio gweithredoedd a allai fynd i'r afael â phroblem

ddyled (a bwrw mai dyma'r arwyddion cyntaf na allant ad-dalu rhywbeth).

- Sut gall ddefnyddio cyllideb eu helpu nhw?
- Pa newidiadau allan nhw eu gwneud i'w cyllideb?
- Â phwy ddylen nhw siarad? (E.e. credydwy, ffynonellau cymorth.)

8. Fel grŵp, crëwch gynllun gweithredu pum 'cam cyntaf' i'w cymryd pan fydd pobl ifanc yn gweld un o'u harwyddion rhybudd am y tro cyntaf.
9. Gofynnwch i'r bobl ifanc 'Oes rhaid i ni ad-dalu'n dyledion pan na allwn eu fforddio?'. Nodwch fod y rhan fwyaf o bobl yn gwneud gan amlaf, er gwaethaf yr hysbysebion teledu. Trafodwch sut mae cytundebau credyd a dyledion eraill yn orfodadwy'n gyfreithiol fel rheol.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc rannu eu syniadau am ganlyniadau peidio â thalu dyledion (datgysylltu eu cyfleustodau – heblaw am ddŵr, sy'n anghyfreithlon), adfeddu neu atafael gan feili, gorchymyn llys ac ati.
2. Heriwch y bobl ifanc i nodi ffynhonnell leol, ddibynadwy o gyngor dyled am ddim a chynllunio sut gallent gasglu gwybodaeth cyn ffonio neu alw heibio, fel y bydd eu hymgyngoriad mor ddefnyddiol â phosibl.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Gan ddefnyddio'r cardiau **Taflen adnoddau 5: Beth yw fy opsiynau?** rhannwch y bobl ifanc yn grwpiau. Defnyddiwch y dolennau gwe i'r Llinell Ddyled Genedlaethol a Chyngor ar Bopeth (Cymru) i bennu un opsiwn i bob grŵp (e.e. cynllun rheoli dyled). Maen nhw'n ymchwilio i'r opsiwn gan adrodd nôl i'r prif grŵp ar y prif bwyntiau a phryd gallai fod yn bosibl neu'n briodol.

Estyn

- Gan ddefnyddio'u syniadau, gwaith a gwybodaeth argraffedig o ffynonellau lleol neu ar-lein, mae'r bobl ifanc yn creu arddangosfa i'w rhannu:
 - sut i reoli eich dyled
 - arwyddion rhybudd
 - cynllun gweithredu
 - ffynonellau cymorth
 - opsiynau posibl.
- Gall y bobl ifanc ymchwilio i'r honiadau a wneir gan gwmnïau rheoli dyled a'r rhai sy'n cynnig cyfuno dyledion mewn un ad-daliad misol.
 - Gan wybod beth maen nhw'n ei wneud ynghylch APR a'r cyfnod benthyciad (ac efallai gwarant benthyciad), pa broblem allai godi wrth rollo'r holl ddyledion yn un?
 - A yw'r honiadau mor dda ag y maen nhw'n ymddangos? Gall y bobl ifanc mwy galluog adolygu amodau a thelerau safle i weld a oes yna unrhyw 'faglau' cudd.

TESTUN 5

CADW'N DDIOGEL GYDAG ARIAN

Yn y testun hwn, ceir **dau weithgaredd** sy'n archwilio risg ac yn helpu pobl ifanc i wneud **penderfyniadau gwell** sy'n **osgoi** colli arian trwy dwyll, sgiamiau a dewisiadau gwael, yn cynnwys wrth siopa ar-lein.

DEILLIANNAU DYSGU

Beth fyddwn i'n ei wneud?

Dylai pob dysgwr...	esbonio'r syniad bod rhai arferion a thrafodion ariannol yn beryglus
	disgrifio rhai o'r camau y gallant eu cymryd i leihau risgiau pan fyddant yn trafod ac yn defnyddio arian.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	restru rhai ffynonellau gwybodaeth a all eu helpu i leihau risgiau ariannol.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	esbonio sut gallai rhai cynhyrchion ariannol, fel buddsoddiadau, gario risg.

Cadw'n ddiogel

Dylai pob dysgwr...	ddisgrifio ffyrdd o siopa ar-lein rhestru rhai o'r ffyrdd o sicrhau bod cwmni neu werthwr yn gyfrifol a defnyddio ffordd ddiogel o dalu.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio camau allweddol er mwyn aros yn ddiogel wrth fancio ar-lein. rhestru rhai o'r ffyrdd y gallent gael eu targedu gan sgiamwyr
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	nodi ffyrdd y gallent fod yn dueddol o ddioddef o ladrad hunaniaeth a ffyrdd o warchod eu gwybodaeth bersonol ar-lein.

Gwnewch y testun hwn yn berthnasol i'ch grŵp o bobl ifanc

11–14

Ystyriwch a thrafodwch ddiogelwch ar y stryd wrth gario arian, cardiau debyd, cardiau rhagdalau a ffonau symudol. Efallai bydd angen cymorth ar rai pobl ifanc er mwyn bod yn ddiogel wrth ddefnyddio peiriant ATM neu derfynell PIN. Efallai bydd y bobl ifanc yn siopa ar-lein neu'n defnyddio safleoedd arwerthu.

14–16

Mae'r bobl ifanc yn ddigon hen i gael llyfr sieciau: yn cynnwys defnyddio a storio sieciau'n ddiogel. Trafodwch brynu a thalu am sgwter ail-law.

16–19

Gall aelodau hŷn o'r grŵp gael cerdyn credyd a bod mewn perygl o dwyll cardiau credyd, yn enwedig os ydynt yn rhoi eu manylion ar-lein. Trafodwch brynu a thalu am gar ail-law.

Estynnwch y testun hwn gydag adnoddau eraill

Mae'r adnoddau hyn yn cynnwys risgiau a diogelwch ariannol ac yn cario'r marc safon pfeg.

FINANCE WORLD

www.nationwideeducation.co.uk/finance-education/personal/students/16-18_finance-world/index.php

Cliciwch ar 'dossiers' am fwy o wybodaeth ynghylch twyll a sgiamiau.

Ewch i www.pfeg.org a defnyddiwch offeryn chwilio'r adnodd addysgu i ddod o hyd i fwy o adnoddau sy'n addas ar gyfer eich grŵp o bobl ifanc.

SUT I GYFLENWIR GWEITHGAREDDAU

BETH FYDDWN I'N EI WNEUD?

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn trafod neu'n chwarae rhan mewn amrediad o senarios ble gallai fod yno risg ariannol mewn rhyw ffordd, ac yn rhannu eu syniadau a'u penderfyniadau.

Noder: archwilir diogelwch ar-lein yn y Daflen Adnoddau 1: Cadw'n ddiogel.

Paratoi

Dewiswch senarios priodol o **Daflen adnoddau 1: Senarios Beth fyddwn i'n ei wneud?** er defnydd eich pobl ifanc, ac addaswch nhw neu ychwanegwch at y rhain gan ddefnyddio'r syniadau uchod i'w gwneud yn berthnasol. (Bydd y bobl ifanc hefyd yn cael cyfle i gynnig eu syniadau eu hun.)

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

- Esboniwch eu bod yn mynd i archwilio sefyllfaoedd arian ble ceir risg. Mae angen iddyn nhw wneud y penderfyniad cywir er mwyn cadw'u harian yn ddiogel.
- Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
- Gofynnwch i'r grŵp feddwl am beth mae 'risg' yn ei olygu yng nghyd-destun arian. Os yw'n briodol, gofynnwch am enghreifftiau ble maen nhw'n gwybod am rywun a gollodd arian trwy gymryd risg (gallai'r bobl ifanc ysgrifennu profiadau y gallwch eu darllen yn uchel yn ddienw).
- Cyflwynwch y syniad y gellir osgoi risg drwy benderfyniadau da ynghylch arian. Tynnwch ar unrhyw enghreifftiau rydych wedi'u rhannu.
 - Beth fyddai wedi bod yn benderfyniad neu'n weithred well?
- Dosberthwch y senarios **Taflen adnoddau 1: Senarios Beth fyddwn i'n ei wneud?** a ddewisoch. Naill ai darllenwch nhw'n uchel, chwaraewch ran gyda phob un, neu gofynnwch i'r grŵpiau eu trafod.
- Gofynnwch i'r bobl ifanc nodi a rhannu eu syniadau am:
 - Beth oedd y risg?
 - Pam oedd yno risg?
 - Beth fyddai'r penderfyniad iawn, neu beth fyddai wedi bod?

- Heliwch eich syniadau at ei gilydd a gweld a all y grŵp gynnig rhesymau pam y gallent wneud penderfyniad gwael (brys, trachwant, pwysau ac ati) a sut gallent osgoi'r sefyllfaoedd hyn.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

- Gan ddefnyddio'r rhynggrwyd, gofynnwch i'r bobl ifanc ddarganfod ffynonellau gwybodaeth a all eu helpu i wneud gwell penderfyniadau, yn cynnwys llyfrynau cynnyrch ariannol, neu i gadw'n ddiogel wrth ddefnyddio arian mewn gwahanol ffyrdd.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

- Cynhwyswch yn eich senarios gynhyrchion seiliedig ar fuddsoddi neu syniadau fel gosod cynilion mewn cronfa gysylltiedig â'r farchnad stoc yn hytrach na chyfrif sy'n talu llog.
 - A all y bobl ifanc esbonio'r cysylltiad rhwng risg â ffrâm amser: Beth pe bai angen eu harian arnynt yn fuan?
 - Beth pe baen nhw'n gallu ei adael am gyfnod hir?
 - A allan nhw leihau eu risg drwy osod arian mewn gwahanol ffurfiau ar fuddsoddiad a chynilo?

Estyn

- Casglwch a rhannwch syniadau am osgoi gweithredoedd neu benderfyniadau llawn risg trwy greu arddangosfa wal.
- Helpwch y bobl ifanc iau neu lai galluog i ddefnyddio cardiau debyd yn ddiogel trwy chwarae rhan gan ddefnyddio peiriant ATM neu derfynell PIN yn ddiogel. Gallwch chwarae rhan person sy'n cynrychioli risg, a gall y grŵp gynnig syniadau i helpu person ifanc gwirfoddol i fod yn ddiogel.
- Nodwch ei bod yn anghyfreithlon mynd i siop fetio neu glwb hapchwarae os ydych dan 18 oed. Trafodwch pam mae pobl yn betio ac mewn gwirionedd, p'un ai fod betio'n syniad 'enillgar', gan fod y llefydd hyn yn bodoli er mwyn ennill arian ar draul gamblwyr.
- Ymarferwch ffyrdd y gall y bobl ifanc wrthsefyll ac ymateb i bwysau gan gyfoedion a allai arwain at risg ariannol.
- Gan ddefnyddio ffynonellau cyngor ar-lein ac argraffedig, trafodwch hawliau defnyddwyr mewn perthynas â nwyddau a brynir mewn siop, a/neu beth allai fod yn nwyddau ffug a brynir mewn marchnad neu gan werthwr anffurfiol arall.
- Ar gyfer y rhai sydd dros 16 oed, adolygwch lenwi siec a thrafodwch ffyrdd o fod yn ddiogel wrth storio a thrafod sieciau.
- Trafodwch bwysigrwydd cael derbynneb am bryniannau neu dreuliau pwysig, fel talu'r rhent.
- Chwiliwch am awgrymiadau defnyddiol o ran prynu ceir a sgwteri gyda hyder, a rhannwch nhw. →

CADW'N DDIOGEL

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn pori'r we, yn trafod ac yn gwneud rhestri deg uchaf o ffyrdd o fod yn ddiogel wrth brynu pethau ar-lein, defnyddio cardiau ac osgoi twyll a sgiamiau. Gallant gynhyrchu poster, taflen neu gyflwyniad i'w roi i'w cyfoedion.

Mae hwn yn destun eang. Efallai yr hoffech gyfyngu ar yr amrediad o faterion a gwmpaswch mewn un sesiwn o'r gweithgaredd hwn.

Paratoi

Dewiswch y testunau **Taflen adnoddau 2: Cadw'n ddiogel** y byddwch yn eu dosbarthu ymhlith y grwpiau. Bydd angen i chi gyrchu'r rhyngwrdd fel y gall pob grŵp ddefnyddio'r termau chwilio gwe neu'r wefan awgrymedig ac archwilio diogelwch gwefannau, a darparu cerdyn A3/A2 a phinnau marcio ar eu cyfer fel y gallant greu a chyflwyno'u rhestr deg uchaf. Efallai byddwch hefyd eisiau llwytho i lawr neu gasglu fel arall taflenni a thaflenni ffeithiau argraffedig ynghylch prynu ar-lein, defnyddio arwerthiannau ar-lein, defnyddio cerdyn yn ddiogel ac osgoi gwe-rwydo, sgiamiau a thwyll ar-lein neu ffôn.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i feddwl am fod yn ddiogel wrth ddefnyddio cerdyn neu brynu/bancio ar-lein.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Gofynnwch i'r bobl ifanc am eu syniadau am sut gall pobl gael eu 'hocedu' wrth ddefnyddio arian yn electronig.
 - A all y bobl ifanc gynnig syniadau am pam mae pobl yn cael eu twyllu gan sgiamiau ar-lein neu ffôn symudol?
4. Rhannwch y bobl ifanc yn grwpiau. Pennwch destun i bob grŵp. Gallech hefyd ddosbarthu unrhyw ddeunyddiau argraffedig rydych wedi'u casglu.
5. Gofynnwch i bob grŵp ddefnyddio'r wybodaeth i nodi.
 - Beth yw'r prif risgiau yn eu gweithgaredd penodol?
 - Sut gall pobl fod yn ddiogel?
 - Beth yw'r deg 'awgrym defnyddiol' gorau y gallent eu rhannu er mwyn helpu gweddill y grŵp i fod yn ddiogel?
6. Mae'r grwpiau'n ymchwilio ac yn ysgrifennu eu deg awgrym defnyddiol gorau.
7. Gofynnwch i bob grŵp esbonio beth wnaethon nhw ei ddarganfod a rhannu eu hawgrymiadau defnyddiol.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

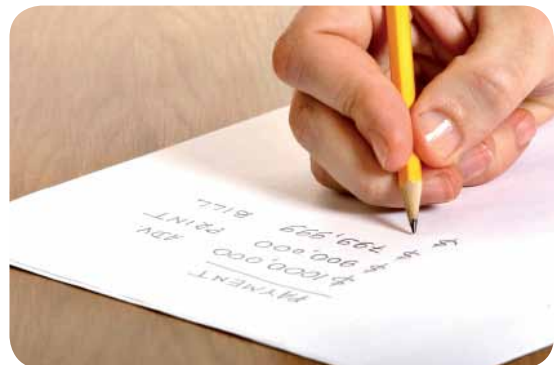
1. Cynhwyswch we-rwydo yn eich testunau.
2. Gofynnwch i'r bobl ifanc mwy galluog greu taflen neu gyflwyniad byr.

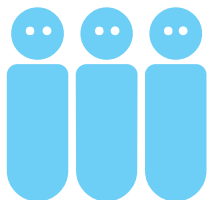
Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog:

1. Cynhwyswch laddrad hunaniaeth fel thema eang sy'n torri ar draws pob testun.
 - Sut gall pobl gael hyd i wybodaeth bersonol?
 - I beth gallan nhw ei defnyddio?
 - Sut fydd hyn yn effeithio arnoch chi?
 - Pa hawl digolledu sydd gennych, ac yn erbyn pwy?
2. Heriwch y bobl ifanc i gyflwyno'u syniadau am unrhyw destun i'w cyfoedion neu i bobl iau.

Estyn

- Mae'r bobl ifanc yn creu ac yn rhannu chwarae rhan i ddangos penderfyniadau da a gwael ynghylch defnyddio arian yn ddiogel ar-lein a chadw gwybodaeth bersonol yn ddiogel.
- Gan ddefnyddio ffynonellau cyngor ar-lein ac argraffedig, trafodwch hawliau defnyddwyr mewn perthynas â nwyddau a brynir ar-lein.
- Archwiliwch y wefan Action Fraud. Yn eu hymchwiliad grŵp a'u trafodaethau, mae'r bobl ifanc yn cynnwys y camau i'w cymryd os yw pobl ifanc yn credu y gallent for yn ddioddefwr twyll ar-lein.
- Argraffwch giplun mawr o wefan a'i labelu i ddangos sut gall y bobl ifanc wirio a ellir ymddiried mewn safle.
- Trafodwch wefannau 'cynnig isaf' neu 'arwerthiant ceiniog' ble mae defnyddwyr yn bidio i gael rhywbeth am y pris rhataf, ond mae'n rhaid iddyn nhw ragdal i gyfrif er mwyn cael gwneud felly.

TESTUN 6**COSTAU
BYW**

Yn y testun hwn, ceir **pedwar gweithgaredd** sy'n archwilio rhai o'r costau sydd ynghlwm wrth fyw'n annibynnol a sut i gynllunio a chyllidebu ar gyfer yswiriant, pensiynau a rhwymedigaethau fel treth cyngor, cyfleustodau ac ati. Gellir defnyddio'r gweithgareddau ochr yn ochr â Thestun 3 ar gyfer aelodau hŷn o'r grŵp y mae cyllidebu ar gyfer byw'n annibynnol yn berthnasol iddynt.

DEILLIANNAU DYSGU

Diogelu beth sy'n bwysig

Dylai pob dysgwr...	esbonio sut gall yswiriant gwmpasu'r costau sy'n ymgodi o golled neu ddifrod
	rhestru eitemau neu weithgareddau ble mae yswiriant yn ofynnol yn gyfreithiol neu'n gyfrifol yn ariannol.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	ddisgrifio'r gwahanol lefelau o yswiriant sydd ar gael
	disgrifio sut mae darganfod ffynonellau dyfynbrisiau yswiriant.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	ystyried gwerth yswiriant bywyd.

Cynilo ar gyfer ymddeol

Dylai pob dysgwr...	esbonio fod pensiynau'n ffynhonnell incwm ar ôl ymddeol
	rhestru ffynonellau incwm pensiwn, yn cynnwys y wladwriaeth, cyflogwr a phensiynau preifat
	esbonio sut ddylai cynllunio pensiwn ffurfio rhan o gyllidebu.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	esbonio pam mae incwm pensiwn da yn dibynnu ar daliadau rheolaidd o oed cynnar.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	ddisgrifio sut i ddefnyddio cyfrifiannell pensiwn er mwyn amcangyfrif yr incwm fydd ei angen yn ystod eu hymddeoliad a'r taliadau fydd eu hangen i ariannu'r incwm hwn.

Rhedeg cartref

Dylai pob dysgwr...	restru rhai o'r prif dreuliau cadw tŷ
	rhestru sut gellid talu'r prif fathau o draul (debyd uniongyrchol, archeb sefydlog, arian parod, cerdyn debyd)
	trefnu treuliau mewn categorïau wythnosol, misol a blyneddol.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	esbonio sut gallant gyllidebu ar gyfer treuliau gyda gwahanol ysbeidiau amser.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	gyfrifo'r gyfran o incwm a werir mewn gwahanol gategorïau cadw tŷ.

Y fargen orau

Dylai pob dysgwr...	nodi gwefannau cymharu prisiau sy'n gysylltiedig ag yswiriant, cyfleustodau, cynhyrchion a chynhyrchion ariannol eraill
	esbonio sut gall gwefannau cymharu prisiau helpu i gael gwell bargaen.
Gallai'r rhan fwyaf o ddysgwyr...	gymharu prisiau cynnyrch cartref gan ddefnyddio cymariaethau prisiau o chwiliad gwefan.
Gallai rhai dysgwyr hefyd...	gymharu prisiau cynnyrch ariannol fel benthyciad gan ddefnyddio gwefan gymharu.

Gwnewch y testun hwn yn berthnasol i'ch grŵp o bobl ifanc

11–14

Ystyriwch eitemau sy'n perthyn i bobl ifanc a allai fod yn cael eu cynnwys yn yswiriant eu rhiant /gwarcheidwad, a sut gallent gael eu cynnwys mewn yswiriant teithio teuluol. Sut fyddent yn teimlo pe na bai gan y bobl hyn yswiriant? Sut maen nhw'n teimlo ynghylch mynd mewn i gar gyda gyrrwr nad yw wedi'i yswirio?

14–16

Fel uchod. Ystyriwch deithio mwy annibynnol hefyd. A fyddai pobl ifanc yn prynu eu hyswiriant teithio eu hun? A allent gael eu cynnwys ym mholisiau'r teulu? Ystyriwch yswiriant os ydynt yn gyrru sgwter.

16–19

Fel uchod. Ystyriwch y cyfrifoldebau yswiriant gwahanol i'r rhai sy'n byw gartref a'r rhai sy'n byw'n annibynnol. Gyrru car neu gerbyd arall. Yswiriant cysylltiedig â chyflogaeth yn cynnwys atebolrwydd ac i sicrhau offer ac ati.

Estynnwch y testun hwn gydag adnoddau ychwanegol

Yswiriant

DOUGHUK

www.doughuk.com/6_insurance_list.cfm

Rhestr wirio sy'n helpu'r bobl ifanc i ddeall pa yswiriant sydd ei angen arnynt a sut mae ei gael.

Pensiynau

2070 LAUNCH YOUR LIFE

www.2070launchyourlife.org/

Archwiliwch bwysigrwydd cynllunio ariannol tymor hir.

MONEY MADE CLEAR

www.moneymadeclear.org.uk/hubs/home_pensions.html

Gwybodaeth am pensiynau a chyfrifianellau pensiwn.

Costau byw'n annibynnol

LET'S GET FUNCTIONAL

www.letsgetfunctional.org

Adnodd am ddim sy'n rhoi cymorth gydag addysgu sgiliau gweithredol i bobl ifanc 14-19 mlwydd oed trwy gyd-destunau cyllid personol. Mae Cyd-destun 3 yn cynnwys efelychiad o wefan gymharu, sy'n ddelfrydol i'w defnyddio gyda 'Y fargen orau'.

FINCAP

www.mymoneyonline.org/fincap

Offeryn arloesol ar gyfer asesu gwybodaeth, sgiliau ac agweddau pobl ifanc o ran cyllid personol gan ddefnyddio fformat llyfr comics.

SUT I GYFLENWIR GWEITHGAREDDAU

DIOGELU BETH SYN'BWYSIG

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn datblygu ac yn rhannu esboniad o beth yw yswiriant gan ddefnyddio hysbysebion a thafleuni yswiriant go iawn. Maen nhw'n awgrymu'r yswiriant mwyaf addas ar gyfer tri pherson a gallant archwilio pwysigrwydd cael y math cywir o yswiriant ar gyfer eu hanghenion.

Paratoi

Bydd angen copïau o gardiau **Taflen adnoddau 1: Pa ddiogelwch?** i'w rhannu. Casglwch amrediad o daflenni a hysbysebion yswiriant at ei gilydd o gylchgronau a phapurau newydd. Gallech hefyd fynd i wefannau cwmnïau yswiriant neu gymharu yn ystod y sesiwn.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i archwilio beth yw yswiriant a pham mae ei angen, neu pam mae'n ddefnyddiol i'w gael weithiau.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Rhannwch y dosbarth yn barau neu'n grwpiau bach a gofynnwch i bob grŵp gynnig ei esboniad eu hun o yswiriant. Mae'r bobl ifanc yn rhannu eu syniadau.
4. Os nad yw'r bobl ifanc wedi gwneud felly, cyflwynwch y syniad o risg. Yn eu grwpiau.
 - Beth yw rhai o'r risgiau gallai pobl neu eu heiddo eu hwynebu?
 - Pa gynhyrchion yswiriant all ein diogelu rhag pob risg?

5. Dosberthwch daflenni a hysbysebion ar yr adeg hon er mwyn helpu i ehangu syniadau'r bobl ifanc.
6. Mae'r bobl ifanc yn trefnu yswiriant fel 'rhaid ei gael' (e.e. os yw'n ofynnol yn gyfreithiol, fel yswiriant ceir neu yswiriant adeiladau ar gyfer tŷ â morgais) a 'defnyddiol i'w gael'. Os yw'r bobl ifanc yn credu na ddylent gael rhai ohonynt, archwiliwch eu rhesymau.
7. Dosberthwch gardiau **Taflen adnoddau 1: Pa ddiogelwch?** ymhlith y grwpiau. Gofynnwch i'r bobl ifanc gynnig yr yswiriant mwyaf addas i bob person – sydd ei angen arnynt ac y gallai fod yn ddefnyddiol iddynt ei gael. Trafodwch syniadau'r bobl ifanc.
8. Adolygwch y syniad fod yswiriant yn sefyllfa ble mae rhywun arall yn cymryd y risg o orfod talu, os oes rhywbeth yn digwydd. Trafodwch yn fyr sut gall hyn helpu rhywun i fod yn fwy diogel yn ariannol.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Defnyddiwch gardiau **Taflen adnoddau 1: Pa ddiogelwch?** a'r taflenni a gasgloch i drafod gwahanol lefelau o sicrwydd yswiriant.
 - Pam mae cwmnïau'n cynnig y rhain?
 - Sut mae sicrwydd yswiriant rhatach yn wahanol i bolisi mwy drud?
2. Ystyriwch un o'r bobl wrth iddynt wneud cais am yswiriant
 - Pam mae'n rhaid iddynt ddarparu'r manylion cywir?
 - Beth allai ddigwydd os nad ydynt, ac mae rhywbeth yn digwydd? (Meddyliwch am wybodaeth sy'n anghywir, a gwybodaeth y gallent ei hepgor.)

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Ymchwiliwch i yswiriant bywyd ar y rhyngwrdd a/neu trafodwch beth all hwn ddarparu ar ei gyfer pe bai rhywun yn marw.
 - A allai'r naill neu'r llall o'r perchenogion tai fod eisiau yswiriant bywyd, a pham?
 - Faint o sicrwydd yswiriant (e.e. y swm a delir allan) allai fod eisiau arnynt, ar sail eu hamgylchiadau?

Estyn

- Trafodwch sut gall y bobl ifanc ddod o hyd i'r sicrwydd yswiriant sy'n addas ar gyfer eu hanghenion nhw: ffynonellau gwybodaeth a dyfynbrisiau – gallech fynd i wefan cymharu prisiau. Gweler hefyd y gweithgaredd diwethaf yn y testun hwn. ➡

CYNILO AR GYFER YMDDEOL

(defnyddiwrch hefyd i estyn testun 2)

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn trafod y gwahaniaeth rhwng pobl sydd wedi gwneud neu a fydd yn gwneud gwahanol benderfyniadau ynghylch cynilo ar gyfer eu hymddeoliad ac yn nodi'r dewis gorau y gall rhywun ei wneud.

Paratoi

Bydd angen cardiau **Taflen adnoddau 2: Cynilo ar gyfer ymddeol**. Efallai byddwch hefyd eisiau cyrchu cyfrifiannell pensiwn ar-lein – gweler y gwefannau awgrymedig – a rhai adroddiadau newyddion ynghylch tlodi ymhlith yr henoed a rhagfynegiadau o incwm ymddeol isel ar gyfer y cenedlaethau presennol.

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwrch eu bod yn mynd i archwilio pwysigrwydd cynilo ar gyfer ymddeol.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Gofynnwch i'r bobl ifanc ym mha ffyrdd y gallwn gynilo ar gyfer pan fyddwn yn ymddeol.
 - Beth yw pensiwn?
 - Sut maen nhw'n 'cael' un?
 - Pwy sy'n cyfrannu ato?
4. Trafodwch yn fyr y gwahaniaethau rhwng pensiynau'r wladwriaeth, cyflogwr a phensiynau preifat.
5. Gofynnwch i'r bobl ifanc ar ba oedran maen nhw'n debyg o ymddeol (bydd hyn yn 67 o leiaf).
 - Pryd maen nhw'n credu fod angen iddyn nhw ddechrau talu i bensiwn?
6. Gofynnwch i'r bobl ifanc ddarllen y tri cherdyn cyntaf yn uchel o blith y cardiau **Taflen adnoddau 2: Cynilo ar gyfer ymddeol** a thrafod hanes bywyd pob person.
 - Beth yw'r gwahaniaethau yn yr hyn a wnaethon nhw, a'u sefyllfa?
7. Trafodwch storïau newyddion ynghylch pensiynau os dymunwch, i ychwanegu cyd-destun.
8. Pwysleisiwch bwysigrwydd dechrau darparu ar gyfer ymddeol yn gynnar yn eu hoes. Pa sefyllfa allai ymgodi pe na bai'r bobl ifanc yn gwneud hyn?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Trafodwch yn fwy manwl - os bydd y ddau'n ymddeol yn 67 oed - pam gallai Dennis gael bod ganddo lawer, llawer mwy na Richard, oherwydd iddo ddechrau ugain mlynedd ynghynt. Bydd yn ennill llog (neu wneud adenillion) ar yr hyn a gyfrannodd yn ystod yr ugain mlynedd cyntaf hynny, dros y 47 mlynedd nesaf.
2. Defnyddiwch **Daflen adnoddau 3: Siart pot pensiwn** i enghreifftio a thrafod effaith dechrau'n gynharach.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Mae'r bobl ifanc yn defnyddio cyfrifiannell pensiwn ar-lein i amcangyfrif y pot pensiwn fyddai ei angen arnynt a beth fydd y cyfraniad misol fydd angen arnynt.

Estyn

- Mae'r bobl ifanc yn ymchwilio i un ffurf ar bensiwn a chreu poster neu gyflwyniad i rannu beth maen nhw'n darganfod (e.e. gwladwriaeth, preifat, rhanddeiliaid a galwedigaethol/ cyflogwr).
- Mae'r bobl ifanc yn adolygu amrediad o bensiynau rhanddeiliaid ac yn ystyried un sy'n apelio atynt.
- Trafodwch effaith ffioedd ar bensiynau a sut mae un o'r ffyrdd o ddewis pensiwn yn seiliedig ar ffioedd isel. Mae'r bobl ifanc yn adolygu amrediad o bensiynau ac yn nodi'r strwythur ffioedd.
- Trafodwch y gwahanol strategaethau buddsoddi ar gyfer pensiynau a sut mae'n rhaid mantoli risg yn erbyn adenillion trwy gydol 'oes' y pensiwn. Cynhwyswch y syniad o 'feinhau' (newid yn raddol oddi wrth fuddsoddiadau anwadal tuag at fondiau, a buddsoddiadau llog penodol ac arian parod eraill).

RHEDEG CARTREF**Ynghylch y gweithgaredd hwn**

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn chwarae rhan neu'n trafod rhentu tŷ a rennir ac mae'n rhaid iddynt ragweld y costau y bydd angen iddynt gyllidebu ar eu cyfer a'u rhannu. Mae'n rhaid iddynt ymateb i gyfres o gardiau siawns sy'n datgelu sefyllfaoedd ariannol annisgwyl.

Paratoi

Bydd angen set o gardiau o blith **Taflen adnoddau 4: Cardiau tŷ** ar gyfer pob grŵp ac un set neu fwy o gardiau o blith **Taflen adnoddau 5: Cardiau siawns** i'w dosbarthu (bydd angen 2–4 o'r rhain ar bob grŵp).

Addaswch, cwtogwch neu ychwanegwch at yr amrediad o gardiau fel y bo'n gweddu i'ch grŵp.

Cyflenwi**Gyda'r holl bobl ifanc:**

1. Esboniwch eu bod yn mynd i archwilio costau rhentu tŷ a rennir.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Gofynnwch i'r bobl ifanc sut gallai fod angen gwneud hyn arnynt yn y dyfodol, fel pan fyddant yn gadael cartref, yn dechrau gweithio neu'n mynd i'r brifysgol.
 - Pa gostau fydd angen iddynt gyllidebu ar eu cyfer?
4. Gofynnwch i'r bobl ifanc restru pethau byddai angen iddynt gyllidebu ar eu cyfer a/neu gael grwpiau i drefnu'r cardiau tŷ yn dreuliau a rennir (perthnasol yma) a threuliau personol (y dylent eu hanwybyddu am y tro).
5. Mae'r bobl ifanc yn ysgrifennu ar bob cerdyn sut fyddent yn talu am bob eitem (debyd uniongyrchol, archeb sefydlog, cerdyn debyd, arian parod ac ati). ➔

6. Gofynnwch i'r bobl ifanc ysgrifennu ar bob cerdyn p'un ai fyddai'r draul hon yn wythnosol, misol neu flynyddol, neu'n annisgwyl, a threfnu'r cardiau mewn grwpiau.
7. Trafodwch bwysigrwydd cyfrannu at gyllideb tŷ a rennir o fewn cyllideb bersonol (cyfeiriwch at y cardiau a anwybyddwyd a syniadau'r bobl ifanc am dreuliau personol eraill, os yw hyn yn helpu).
8. Mae'r bobl ifanc yn adio'u cyllideb tŷ a rennir ac yn gweithio allan cyfran fisol pob person.
 - Beth os yw pobl yn ennill gwahanol symiau? A yw hyn yn bwysig?
9. Dosberthwch gardiau siawns ymhlith y grwpiau. Gall y bobl ifanc drafod a chytuno ar sut fyddent yn rhoi cyfrif am y rhain ac yn rhannu eu syniadau.

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Trafodwch beth fyddai'r effaith ar gyfraniad rheolaidd i dreuliau tŷ pe bai rhywun yn cael eu talu naill ai'n wythnosol neu'n fisol.
 - Sut gallent roi cyfrif am hyn mewn cyllideb bersonol.
2. Gall y bobl ifanc ysgrifennu cardiau newydd i gynrychioli cyfraniadau wythnosol neu fisol i gyllideb tŷ cyfan, neu rannau ohoni.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog, hefyd:

1. Gofynnwch i'r bobl ifanc gyfrifo a/neu ddangos y gyfran o gyfanswm eu hincwm a werir ar bob agwedd ar redeg eu tŷ a rennir, gan rannu'r eitemau'n gategorïau gwariant defnyddiol.
2. Trafodwch sut gall rheoli cyllideb a rennir dracio sut mae treuliau'n amrywio gydag amser.

Estyn

- Gan ddefnyddio'r gweithgaredd terfynol yn y testun hwn, gall y bobl ifanc ymchwilio i gostau byw go iawn, er enghraifft trwy lunio rhestr ac ymchwilio i gost siopa wythnosol drwy ymweld ag uwchfarchnad; ymchwilio i gostau trafndiaeth leol; dod o hyd i'r pecyn ffôn neu fand llydan gorau; ymchwilio i dreth cyngor a chyfleustodau, a mwy.

Y FARGEN ORAU

Ynghylch y gweithgaredd hwn

Yn y gweithgaredd hwn mae'r bobl ifanc yn ystyried sut gall gwefannau cymharu ar-lein helpu i ddod o hyd i'r pris gorau am gynnyrch, i ddyfynbris yswiriant, cyfleustod neu fenthyciad.

Paratoi

Bydd angen mynediad i'r rhyngwrwyd fel y gall y bobl ifanc ei defnyddio. Meddylwch am gynhyrchion addas y gall y bobl ifanc ymchwilio iddynt. Gallech gysylltu hyn â'r gweithgaredd blaenorol ar dreuliau cartref a defnyddio oergell/rhewgell, teledu, neu seinyddion theatr cartref o wneuthuriad a model penodol, er enghraifft, neu gysylltu â'u cam bywyd cyfredol. Efallai bydd angen i chi baratoi cyfeiriad e-bost 'untro' i fedru defnyddio rhai gwefannau cymharu, a dylech ddileu hwn neu ei ddad-actifadu ar ôl y sesiwn hon.

Efallai byddwch hefyd eisiau archwilio gwefannau cymharu yswiriant. Cofiwch fod angen gwybodaeth bersonol fanwl a chyfeiriad e-bost i gael dyfynbris felly mae'n annhebygol y bydd yn weithgaredd priodol i'w gwblhau ar-lein.

Neu fel arall, gallwch ddefnyddio efelychiad, fel yr un yng Nghyd-destun 3 o Let's Get Functional:

www.letsgetfunctional.org/

Cyflenwi

Gyda'r holl bobl ifanc:

1. Esboniwch eu bod yn mynd i archwilio sut gall gwefannau cymharu prisiau eu helpu i wneud penderfyniadau ariannol gwell a nodi maglau i fod yn ymwybodol ohonynt.
2. Rhannwch yr amcanion dysgu rydych wedi'u dewis.
3. Gofynnwch i'r grŵp enwi gwefannau cymharu.
 - Beth maen nhw'n cynnig?
 - Ble wnaethon nhw glywed amdanynt gyntaf?
4. Trafodwch sut gall y we hefyd helpu i ddod o hyd i'r pris gorau am gynnyrch.
 - A yw'r bobl ifanc wedi prynu ar-lein?
 - Sut wnaethon nhw ddewis ble brynon nhw – a beth?

5. Gofynnwch i'r bobl ifanc ystyried rhai o'r maglau sy'n gysylltiedig â'r pris 'gorau', megis heb fod mewn stoc, pris gwahanol pan fyddwch yn mynd i'r wefan, neu gostau danfon uwch.
6. Rhannwch y bobl ifanc yn grwpiau a rhowch gynhyrchion dewisol i bob grŵp chwilio amdanynt. Sicrhewch fod y bobl ifanc yn clicio drwy wefan y gwerthwr i wirio'r gwir bris, y lefelau stoc a'r taliadau danfon.
 - A yw pob grŵp yn cael hyd i'r un lle a'r un pris gorau?
 - Beth wnaethon nhw ei gael yn ddefnyddiol neu beth oedd yn eu blino?
7. Trafodwch sut gall y bobl ifanc ddefnyddio gwefannau cymharu eraill yn y dyfodol.
 - Pa wybodaeth allai fod angen iddynt ei chael wrth law er mwyn cael y dyfynbris yswiriant mwyaf addas ar gyfer eu hanghenion? Benthyciad? Dêl gyfleustod neu fand llydan?

Gyda'r bobl ifanc hŷn neu fwy galluog, hefyd:

1. Dewiswch gynhyrchion sy'n gysylltiedig â'u camau nesaf mewn bywyd.
2. Trafodwch oblygiadau cyfreithiol ac ariannol rhoi gwybodaeth anghywir er mwyn cael dêl ratach, er enghraifft o ran yswiriant.

Gyda'r bobl ifanc hynaf neu fwyaf galluog:

1. Gallai'r bobl ifanc ddewis rhoi eu gwybodaeth bersonol er mwyn cael dyfynbris am ddêl gyfleustod neu fand llydan, a gallent ddefnyddio cyfeiriad e-bost untro a gaiff ei ddileu ar ôl y gweithgaredd. Bydd angen iddyn nhw ddod â gwybodaeth cartref syml fel eu defnydd o drydan a nwy y llynedd mewn unedau (nid oes angen cynnwys gwybodaeth ariannol o'u bil).

Estyn

Nid oes unrhyw estyniadau i'r gweithgaredd hwn.

GOSOD ARWYDDBYST

ARCHWILIWCH Y DOLENNAU GWE ISOD AM SYNIADAU AR SUT I ATEGU EICH GWAITH O ADDYSGU CYLLID PERSONOL

Mae gan pfeg (Grŵp Addysg Ariannol Bersonol) lu o adnoddau i ategu'r testunau hyn. Gallwch weld yr adnoddau isod a mwy ar www.pfeg.org

Testun 1

- **Anghenion yn erbyn chwenychiadau**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Gwario
- **Gwario**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Gwario
- **Ffyrdd o dalu**
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Un I Testun 2
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 1
- **Cyfrifon banc**
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Un I Testun 1
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 1
- **Risgiau**
 - Risg I Banc gweithgareddau Fy Arian I
 - Fy Arian I Ôl 16 I Cynllunio ar gyfer y dyfodol
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Tri I Testun 4

Testun 2

- **Cynilo (pam a gwahanol fathau o gyfrifon)**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Cynilo
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Tri I Testun 4
- **Buddsoddiadau**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Cynilo
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 2
- **Llog**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Benthycu arian
 - Fy Arian I Ôl 16 I Cynilo
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 1
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Tri I Testun 1

Testun 3

- **Rheoli eich arian**
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 1
 - Cyllidebau – creu, gweithio yn ôl y rhain, ac ati
 - Cynllunio ymweliad â pharc thema I Banc gweithgareddau Fy Arian I

- Cynllunio a chyllidebu ar gyfer gweithgareddau difyr yn ystod gwyliau'r haf I Banc gweithgareddau Fy Arian I
- Gêm y Coleg – Banc gweithgareddau Fy Arian I
- Fy Arian I Ôl 16 I Cyllidebu
- Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Un I Testun 2
- Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 1
- Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Tri I Testun 1

• Incwm/gwariant

- Fy Arian I Ôl 16 I Gweithio

• Gweithio/slipiau cyflog

- Fy Arian I Ôl 16 I Gweithio
- Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 4
- Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Tri I Testun 3

Testun 4

- **Credyd**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Benthycu arian
- **Dyled/rheoli dyled**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Benthycu arian
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 1
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Tri I Testun 1

Testun 5

- **Risg**
 - Risg I Banc gweithgareddau Fy Arian I
 - Fy Arian I Ôl 16 I Cynllunio ar gyfer y dyfodol
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Tri I Testun 4
- Siopa ar-lein/cadw'n ddiogel ar-lein
 - Fy Arian I Ôl 16 I Gwario
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Un I Testun 3
- **Twyll**
 - http://www.teach-ict.com/gcse/theory/fraud/teacher/fraud_lessonideas.htm
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Un I Testun 3
- **Cael borgen**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Gwario

Testun 6

- **Costau byw**
 - Fy Arian I Ôl 16 I Cyllidebu ar gyfer lle i fyw
 - Fy Arian I Ôl 16 I Cynllunio ar gyfer y dyfodol
 - Fy Arian I Ôl 16 I Eich car cyntaf
 - Mae Arian yn Gweithio: Eich busnes chi ydyw I Lefel Dau I Testun 4

NODIADAU'R HWYLYSYDD:

[illegible]

LLYWODRAETH CYMRU

**PEGYN CYMORTH
CYLLID
PERSONOL.**

